

**živeti
bez
nasilja**

**Zorica Mršević: Kultura
nasilja je muška kultura**

**Tanja Ignjatović o deci
u porodičnom nasilju:
Gnezdo od bodljikave žice**

**Ispovesti žena koje su
pretrpele nasilje**

**Mreža SOS Vojvodina:
Pozovite i potražite pomoć**

ŽIVETI BEZ NASILJA

Specijalno izdanje **Kikindskih i Centra za podršku ženama** iz Kikinde. Sredstva za realizaciju projekta obezbedio je **Pokrajinski zavod za ravnopravnost polova** po Konkursu za medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama i nasilju u porodici.

Glavni i odgovorni urednik: **Željko Bodrožić**; Tehnički urednik: **Miroslav Dragin**; Redakcija: **Gordana Perunović-Fijat, Marija Srđić, Stana Rodić, Žužana Sokolai i Aleksandar Šomodi**. Štampa: **Forum, Novi Sad**; Izdavač: **Partizanska štampa - novine i magazini, Kikinda**.

Šta je nasilje prema ženama?

U ključnom međunarodnom dokumentu koji je prihvatile i primenjuje **Republika Srbija - Konvenciji Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici**, kaže se:

Nasilje nad ženama označava kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama. Predstavlja sva dela nasilja koja dovode ili mogu da dovedu do: fizičke, seksualne, psihičke odnosno finansijske povrede ili patnje za žene, obuhvatajući i pretrje takvim delima, prinudu ili proizvoljno lišavanje slobode, bilo u javnosti bilo u privatnom životu.

Nasilje u porodici označava svako delo fizičkog, seksualnog, psihičkog odnosno ekonomskog nasilja do kojeg dolazi u okviru porodice ili domaćinstva odnosno između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, nezavisno od toga da li učinilac deli ili je delio isto boraviše sa žrtvom.

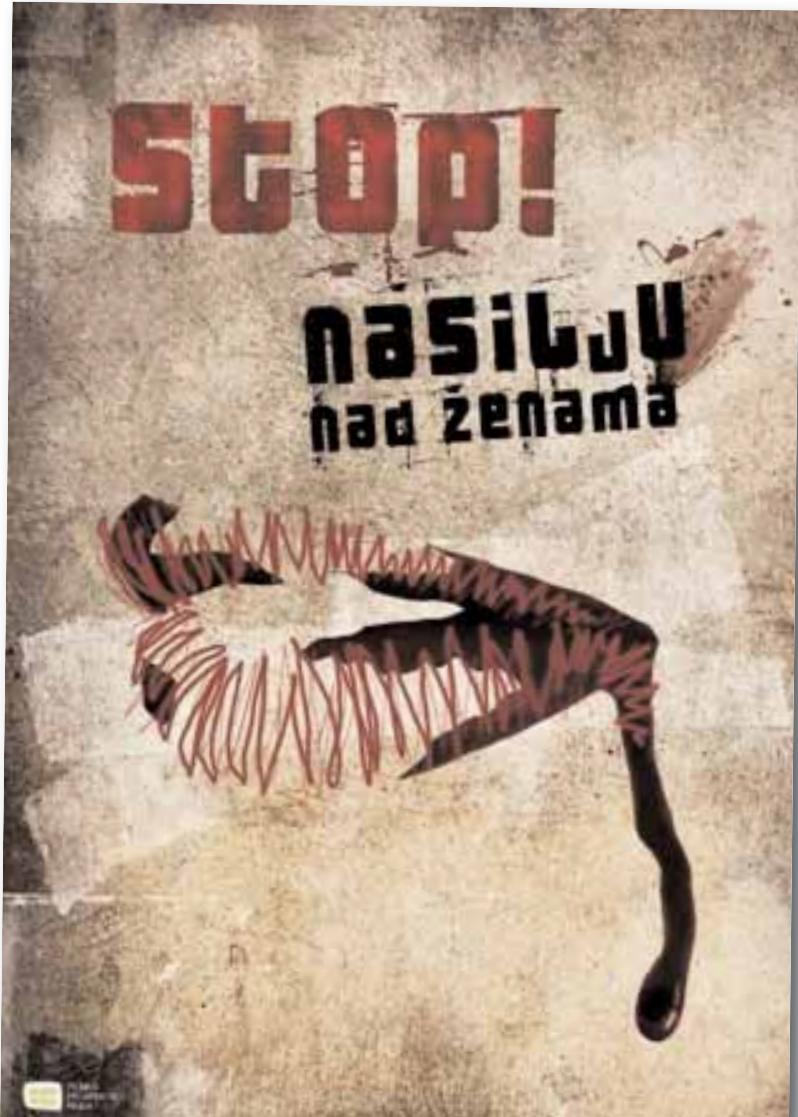
Važno je znati

Nasiljem se smatra:

- ako su se incidenti fizičkog nasilja dogodili jednom ili dva puta u toku veze. Studije pokazuju - ako partner/suprug jednom povredi ženu, verovatno će se nasilje ponoviti.
- ako se ženi čini da su incidenti fizičkog nasilja manje značajni u poređenju sa onima o kojima je čitala, gledala na televiziji ili čula od drugih žena. Ne postoji „bolji“ ili „gori“ oblik nasilja.
- ako fizički napadi prestaju kada žena postane pasivna i odustane od prava da izrazi ono što želi. Ne smatra se pobedom ako žena odustane od svojih prava u zamenu za to da je partner više ne napada!
- ako nema fizičkog nasilja. Mnoge žene su emotivno i verbalno napadnute i to ih može povrediti jednako kao i fizičko nasilje.

ILUSTRACIJA: Jelena Zubović, studentkinja Akademije umetnosti u Novom Sadu

Psihičko nasilje

Psihičko nasilje je najrasprostranjeniji vid nasilja i podrazumeva situacije kada partner: vređa, ismeva, optužuje, preti, naziva ženu pogrdnim imenima, ponižava je, omaložava nju ili njenu porodicu, prijatelje/prijateljice, kolege/koleginice s posla i sl. Govori: „Ti si glupa“, „Nisi u stanju ništa da uradiš kako treba“, „Vidi kakva ti je majka“, „Kako si to vaspitala decu“, „Tvoje drugice loše utiču na tebe“, i sl.

Ljubomoran je, prisluškuje telefonske razgovore, pretresa torbu i lične stvari, ograničava ili zabranjuje komunikaciju sa porodicom i prijateljicama, svojim ponasanjem nagoni ženu da misli da je „luda“, da s njom nešto nije u redu, da sve radiš pogrešno...

Fizičko nasilje

Uključuje: šamaranje, udaranje, guranje, šutiranje, štipanje, gnječenje, čupanje za

kosu, nanošenje posekotine, oderotina i lomova, gašenje cigareta po telu, davljenje, grebanje, ujedanje, saplitanje, gađanje nekim predmetom i drugo.

Seksualno nasilje

je svako ostvarivanje ili pokušaj ostvarivanja seksualnog odnosa ili seksualnih aktivnosti protiv tvoje volje. Prisiljavanje na učestovanje u seksualnim aktivnostima koje ti ne prijavu ili su za tebe ponižavajuće.

Seksualno nasilje uključuje: silovanje i pokušaj silovanja, dodirivanje intimnih delova tela, seksualne primedbe i aluzije, ponude, zahtevi, ucene, šale, izrazi lica i

pokreti tela koji u tebi izazivaju osećaj stida ili poniženja, prisiljavanje na gledanje pornografskih filmova ili časopisa, prisiljavanje na pornografsko fotografisanje i drugo.

Ekonomsko nasilje

Podrazumeva situacije kada ti partner: ne daje novac za potrebe porodice, ne dozvoljava ti da imaš uvid i pristup porodičnoj zaradi, uzima tvoju zaradu i ograničava potrošnju, traži od tebe da opravdaš svaki trošak, primorava te da napustiš posao ili ne dozvoljava da se zapošliš.

Različitim načinima onemogućava te da napreduješ na poslu ili da se dodatno

usavršavaš (npr. uvek pred ispit ili twoju važnu obavezu na poslu pravi ekscese, uplaćuje ili planira putovanja, organizuje dolazak gostiju i sl.).

Po pravilu, sva imovina koju zajednički stičete, upisuje se na na njegovo ime.

Ugrožavanje spokojstva

Pod ugrožavanjem spokojstva podrazumeva se vika, isterivanje iz stana, sakrivanje ili izbacivanje stvari, dokumenata, cepanja i uništavanje tvojih predmeta, nanošenje štete na kućnim aparatima i nameštaju i dr.

Druge vrste nasilja

Postoje i druge vrste nasilja koje se zbivaju na raznim mestima i u raznim životnim situacijama (npr. kada nasilnik iznosi u javnosti nešto neistinito što šteti ugledu, kada priča drugima bilo šta iz ličnog ili porodičnog života žrtve i drugo).

Mihajlović: Veliki društveni i ekonomski problem

- Problem nasilja nad ženama nije pitanje pojedinca i jedne vlade, već društveni i ekonomski problem. Kada u decembru iznesemo podatak da nijedna žena nije ubijena u toj godini i da nijedno dete nije stradalo u porodičnom i partnerskom nasilju, onda možemo da kažemo da smo uspeli. Novi zakon o rođnoj ravnopravnosti ubrzo će biti u proceduri, a moja je poruka da svi imamo obavezu da o ovome razmislimo i da svi imamo obavezu da se borimo protiv nasilja - izjavila je **Zorana Mihajlović, potpredsednica Vlade Srbije.**

1

žena je članica
nove Pokrajinske
vlade, koju čine još 11
sekretara i predsednik.

Da li će nasilje vremenom prestati?

Nasilje uglavnom počinje odmah po zaključenju braka, često kada je žena u trudnoći. Na početku, nasilje nije svakodnevno, ali vremenom postaje. Nasilnik vrši nasilje u kući ili na drugom mestu, najčešće bez svedoka.

Vremenom, žena postaje sve slabija psihički i fizički, a nasilnik postaje sve jači, suroviji i manipulativniji.

Dinamika nasilja i taktike kontrole

Ako se osvrnu na svoju vezu, žene mogu uočiti kako je nasilje počelo na veoma suputilan način – prvo kroz napade na njena osećanja, njene sposobnosti kao ličnosti i postepeno izolovanje od okruženja.

Veoma često žene ne primećuju koliko je njihov partner postao destruktivan i nasilan dok se ne osete zarobljenima emotivno, finansijski ili društveno. Veoma često, fizičko nasilje se povećava i postaje intenzivnije u ovoj fazi – kada je nasilnik siguran da je njegov partnerka izolovana i odsečena od podrške.

Taktike kojima se nasilnik služi često uključuju mnogo više od fizičkog zlostavljanja. Fizičke napade, bilo da se dešavaju jednom nedeljno, jednom mesečno ili jednom godišnje, obično prate i druga ponašanja zbog kojih žena u situaciji nasilja oseća veliki strah.

Emotivno zlostavljanje

Mnoge žene koje su bile u situaciji fizičkog nasilja, takođe su bile i emotivno zlostavljane. Najčešći tip emotivnog zlostavljanja je konstantno kritikovanje i ponižavanje. Vaš partner takođe može biti emotivno nasilan ako vas ignoriše, suzdržava se od pažnje, zove vas pogrdnim imenima, optužuje vas da ga varate, ako vam govori da niste dobra majka, supruga i prijateljica. Emotivno zlostavljanje može biti suptilno i često ga je veoma teško prepoznati. To je veoma često i efikasna taktika kojom vas sprečava da osećate da zaslužujete ljubav i poštovanje.

Izolacija

Mnogi nasilnici će izolovati svoje partnerke, geografski, emotivno ili društveno, kako bi ih držali pod kontrolom. Porodice se presele daleko od prijatelja i rodbine ili je žena obeshrabrena ili joj se zabranjuje da ima bliske kontakte sa drugima. Žene često izjavljuju kako im je zabranjeno da

vidaju prijatelje ili porodicu, nadu posao, imaju pristup prevozu, učestvuju u aktivnostima u zajednici. Čak i ako ove aktivnosti nisu „strog“ zabranjene, nasilnici će često postavljati ograničenja na njih, prateći telefonske pozive, ispitujući partnerku gde je bila ili je javno ponizavati.

Umanjivanje, poricanje i okrivljavanje

Nasilnici okrivljavaju partnerke za nasilje terajući ih da se osećaju kao da preteraju u vezi sa nasiljem. Nasilnici će umanjivati ili poricati ozbiljnost svojih postupaka i odbiti da priznaju bilo kakvo ponašanje koje ima veze sa kontrolom. Ukoliko priznaju nasilje, ukazivaće na ženino ponašanje kao uzrok nasilnom ponašanju. Ova taktika je izuzetno efikasna za podizanje ženinog osećaja odgovornosti, jer je ona svesna da će je on jednostavno okrviti za napad ako kaže drugima za njegovo ponašanje.

Korišćenje dece

Jedan od preovlađujućih ali često umanjivanih oblika nasilja je korišćenje dece kako bi žena o sebi imala nisko mišljenje. Nasilnik često ponavlja žrtvi da nije dobra majka i ako ikad pokuša da ode od njega - da će tražiti starateljstvo nad decom. Takođe, često preti da će kidnapovati ili ubiti decu ako žena pokuša da pobegne. Ove pretnje su ozbiljne za svaku ženu u nasilnoj vezi i po pravilu je sprečavaju da napusti nasilnika.

Korišćenje prinude i zastrašivanje

Partner može pretiti da će pojačati nasilje nad ženom ili decom ako se ne povinuje njegovim zahtevima. On može pretiti samoubistvom ili da će nauditi drugim članovima porodice ili prijateljima ako žena pokuša da ode od njega.

Korišćenje prinude takođe može uključivati i to da se žena prisiljava da počini ne-

Ekonomsko zlostavljanje

Mnoge žene izjavljuju da im partneri često kontrolišu pristup finansijskim sredstvima bilo uskraćujući im pristup novcu, sabotirajući njihove napore da nađu ili zadrže posao, prekorevajući ih kako troše novac i lažući ih o imovini. Neki nasilnici sav novac i kartice drže na svom imenu, tako da njihove partnerke nemaju pristup novcu bez njihove dozvole. Bez pristupa finansijskim sredstvima žene su ekonomski zavisne o nasilnicima i to predstavlja najveću prepreku ženi koja želi da napusti nasilnu vezu.

legalne aktivnosti, a potom joj nasilnik preti da će je prijaviti službi za zaštitu dece ili policiji.

Korišćenje tzv. muških privilegija

Deo nasilnikovih uverenja je i osećanje da on „poseduje“ svoju suprugu/partnerku i decu i da ima pravo da zahteva apsolutnu poslušnost od njih. Nasilnik najčešće ima rigidne (konzervativne) stavove koji se odnose na uloge muškaraca i žena, ponaša se kao gospodar koji svoju partnerku tretira kao slugu.

Institucije Kome se, kada i na koji način обратити Pozovi policiju

Kada se nasilje događa, odmah pozovi policiju opštine u kojoj živiš. Broj policije je 192. Saopšti im šta se događa, u kakvoj si opasnosti. Reci ime onoga koji je nasilan i adresu na kojoj se nalaziš. Ukoliko si u prilići saopšti i druge detalje - čime je nasilje izvršeno, da li nasilnik ima oružje, da li si povređena i slično. Nastoj da odgovaraš precizno, konkretno i nemoj ništa prečutati o nasilju i nasilniku.

Kada policijska patrola dođe u stan ili na mesto na kome se nasilje dogodilo, pokaži im povrede (ukoliko postoje) i insistiraj da te činjenice unesu u svoj zapisnik (zapisnik će biti važan dokaz ukoliko dođe do sudskog postupka). Traži da razgovaraš nasamo sa policijskim/policajicom. Obavezno navedi da li nasilnik ima oružje i da li je ranije osuđivan. Ukoliko ima oružje, zahtevajte od policije da mu se oružje oduzme. Ukoliko je nasilnik prisutan, nemoj prihvati razgovor sa njim, niti odgovarati na njegove provokacije.

Obrati se Javnom tužilaštvu

Javno tužilaštvo preduzima gojenje svih onih koji izvrše društveno opasna dela. Krivični zakonik propisuje koja su to društveno opasna dela: nasilje u porodici, nedavanje izdržavanja, oduzimanje maloletnog lica, silovanje i drugo.

Ukoliko si žrtva nasilja u porodici, podnećeš krivičnu prijavu policiji ili Javnom tužiocu opštine u kojoj se nasilje dogodilo.

Uloga Centra za socijalni rad

Ukoliko si pokrenula postupak u sudu radi donošenja mera zaštite od nasilja u porodici, sud će od Centra za socijalni rad zatražiti da pribavi potrebne podatke u vezi sa nasiljem koje se dešava, i da dâ svoje mišljenje u vezi sa traženom zaštitnom merom (član 286 Porodičnog zakona).

To podrazumeva da će Centar pozvati i tebe i nasilnika, obavice razgovor, te preduzeti potrebne dijagnostičke, terenske i druge postupke.

Prilikom razgovora, bez ustezanja saopšti sve činjenice u vezi sa nasiljem koje si pretrpela.

ŽIVETI BEZ NASILJA

Poruke žena koje su se suočile sa nasiljem

Ćutanjem i gutanjem, same sebi nanosimo dodatni bol. Nikada nije kasno da priznamo da smo žrtve nasilja. Ja sam dovoljno dugo trpela, i rekla - više ne! Jer imam pravo da živim, da budem poštovana i cenjena kao osoba. (S. T. - 34 godine)

Ja sam trpela psihičko nasilje više od godinu dana, ali nisam oduštajala od borbe za svoj dostoјanstven život i za to da jednog dana uživam u mirnom životu sa svojim detetom. Ne stidi se psihičkog nasilja, potraži pomoć, jer imaš pravo na to. Imaš pravo na život. Sve je u tebi - i hrabrost, i moć, i snaga. Imaj poverenja u one koji ti mogu pomoći. Pobedi strah. (N. D. - 49 godina)

Kako prepoznati nezdravu vezu

- Partner je ljubomoran i posesivan. Ne dopušta da imaš svoje prijatelje i prijateljice i da se vidiš sa njima.
- Stalno te proverava i nadzire. Teži da uspostavi kontrolu nad tvojim životom.
- Donosi sve odluke u vezi.
- Ne uvažava tvoje mišljenje. Omalovažava te i potcenjuje.
- Nasilan je. Poznat je po sva-

dama. Brzo gubi kontrolu.

- Hvali se svojim lošim postupcima prema drugim ludima. Nosi oružje.
- Tebe krivi za svoje loše ponašanje. Govori da si ga ti izazvala, "nateralala da se tako ponaša".
- Prisiljava te na seksualni odnos.
- Ne prihvata raskid veze.

Česte metode manipulacije koje nasilnik primenjuje

- Plače i govori da ne može živeti bez tebe.
- Preti da će se ubiti ako ga napustiš.
- Obećava da će se promeniti, prestati sa zlostavljanjem.
- Obećava da će prestatи sa pićem ili narkoticima (ukoliko ih uzima).
- Obećava da će potražiti pomoć psihologa ili lekara.
- Preti da će ubiti tebe ili nekog tebi bliskog.
- Uništava tvoju odeću ili predmete koji su ti važni (poklone, pisma, uspomenе...).
- Uznemirava tvoje prijatelje i prijateljice ili članove porodice.

(SOS MREŽA)

ILUSTRACIJA: Dragana Knežević, studenticina Akademije umetnosti u Novom Sadu

ISPOVEST M. L. (32 godine)

Život u nokdaunu

Gordana Perunović - Fljat

KIKINDSKE: Kako je veza počela?

M. L.: Od kad sam se zaposlila roditelji su samo pitali kad ću da se udam i kad će oni dobiti unuče. A udaje i unučeta ni na vidiku. Radim u smenama, za privatni

život imala sam malo vremena. I onda se pojavi on. Zgodan, slobodan, situiran i hoće ozbiljnu vezu. Naravno da sam jedva dočekala da se uselim kod njega, već sam čula svadbena zvona i smišljala imena za decu.

Kada se prvi put pojavilo nasilje? Kako se ispoljavalo? Koliko je trajalo?

- Počelo je kad je ostao bez posla, pre dve godine, a trajalo dok se nisam vratile roditeljima, u junu ove godine. Ispoljavalo se kroz dramatične scene, u kojima on optužuje sve koji su mu krivi, računajući i mene, sa vikom i uvredama. I do tada sam davalova novac za račune i druge potrepštine, a onda je počeo da mi otima celu platu. Ako ne dam, zavrtao mi je ruke. Dođu njegovi drugovi, koji su dobili otkaz kad i on, pa sede i piju do četiri ujutro, za moje pare, a ja u sedam treba da idem na posao. Kad sam to jednom rekla, nokautirao me je pred njima, da pokaže kako je muško i gazda u svojoj kući.

Da li si ti i na koji način reagovala?

- Počela sam da patim od nesanice i da se gadim na hranu. Uzimala sam dane od godišnjeg odmora, jer takva ne bih mogla da radim s ljudima a da ne uzmem bolovanje da ne bude manja plata. To je bilo sve što sam se usudila.

Da li si preduzimala neke korake i tražila pomoć? Od koga i kada?

- Pomoć sam potražila od Centra za podršku ženama, to mi je predložila dobra drugarica, još onda kad sam dobila prve batine. Lepo su mi rekle žene iz Centra da s nasilnikom nema života, da se on neće promeniti ili da će se promeniti na gore i postati još više nasilan. Ja nikako nisam verovala nego sam sve mislila da

Dodu njegovi drugovi, koji su dobili otkaz kad i on, pa sede i piju do četiri ujutro, za moje pare, a ja u sedam treba da idem na posao. Kad sam to jednom rekla, nokautirao me je pred njima, da pokaže kako je muško i gazda u svojoj kući.

Zena koja trpi nasilje ne treba da čuti, nego da prijavi nasilnika. Ja sam veliku podršku i pomoći dobila nakon što sam pozvala SOS broj. Žene ne treba da se plaše. Postoji izlaz. (B. C. - 63 godine)

Zdravstvena radnica, živi u gradu, dugo je podnosila otimanje para, torturu i fizičko nasilje, i na nagovor drugarice pozvala je telefon kikindskog CPŽ-a

će sve biti u redu ako zatrudnim. Onda će on da prestane sa nasiljem i srećno ćemo živeti.

Da li si potražila pomoći institucija? Kakvo je tvoje iskustvo?

Pa ja radim u institucijama. Pretpostavljeni su mi izlazili u susret kad sam tražila slobodne dane, mislim da su znali zašto ih tražim, ali nisu to ni rečju spomenuli. Kolege su takođe čutale kao ribe. Sad mislim da bih se obratila policiji, onda bih sve uradila samo da niko ne sazna ono što su u stvari znali svi moji poznanici.

Šta je bio ključni trenutak? Kako si donela odluku da izadeš iz nasilnog odnosa?

- Jednog jutra sam se spremala za posao, i kad sam se pogledala u ogledalo, videla sam svoje modrice u svim dugim bojama, što nikakva šminka ne može da sakrije, lice sivo i bledo od nespavanja, a oči crvene od plakanja. Pomicala sam, pa ja nisam bila ovakva, zašto ovako da živim? Tog dana sam opet zvala Centar i pričala sa ženama, a posle podne sam pozvala oca da dođe po mene i moje stvari. Odmah je došao, kao da je čekao moj poziv.

Kako danas gledaš na taj deo svog života?

- Jako loše. Posle povratka roditeljima, pala sam u najcrnije misli i plakala sam danima. On me je zvao da se pomirimo, obećavao da neće nikad više, baš kao što su me žene iz Centra upozorile. Premišljala sam se, mučila se, ali, nisam htela da se vratim tamo i nisam se vratila. Teško sam se oporavljala i često zvala broj Centra da se malo ohrambrim. Ali, kad sam jednom osetila da mogu dalje, više se nisam vraćala na taj deo svog života.

Šta je tvoja poruka drugim ženama, koje negde, baš danas, trpe nasilje?

- Da prestanu da trpe, kako god znam. Valjda je moguća i dobra veza, veza bez nasilja. Roditelji i prijatelji pružili su mi punu podršku, a i ja sam ojačala od tada. Strah od samoće nekad nas tako zavarava da smo spremne da budemo u lošoj vezi samo da ne budemo same. Ja sam prestala da trpim, mislim da to mogu i druge žene.

Gordana Perunović - Filat

KIKINDSKE: Kako je veza počela?

S. V: Lepo. Bila sam udovica sa već velikim sinom, a moj čovek je dolazio kod mene u kuću i pomagao mi u teškim poslovima. Znate, kad mi je muž umro, niko me nije pitao "kako ćeš ti da izdržavaš sebe i dete", a svi su pitali "kako ćeš sama, bez muškarca". Sve su se neki oženjeni nabacivali, a on je bio sloboden, razveden, sa dve male kćeri koje su bile kod svoje majke u drugom selu. Jednom, posle nekog slavlja i ručka, nije otišao u roditeljsku kuću, nego je ostao kod mene i počeli smo zajedno da živimo. Mislima sam da sinu treba otac, ali, grđno sam pogrešila.

Kada se prvi put pojavilo nasilje? Kako se ispoljavalo? Koliko je trajalo?

- Počelo je kad je moj sin našao posao u većem gradu i tamo se odselio. Tada je moj čovek prvi put tražio da na njega prepišem pola kuće. Kako pola kuće, čoveče boži, pa to je moja kuća, ostala mi od roditelja, da nju nemam bila bih podstanar negde, a da mi nije te bašte, pa što bismo jeli, kako su plate male. Ne, on je tvrdio da njemu pripada pola kuće, kao, zna on sve propise i zakone i njemu pripada tekovina iako nismo venčani. Pretio mi je da će me goniti sudski, da će morati sve da platim. Onda je počela vika, udaranje, trajalo je to dugo. Tri godine najmanje, iako se i ranije dogodalo da bude svade.

Da li si ti i na koji način reagovala?

- Probala sam lepo, da razgovaramo, da se mirimo, ništa nije vredelo. Nisam više imala ni mirnog dana ni mirnog sna. Samo sam mislima da će da ostanem bez ičega, a zašto? Zato što sam htela da imam malo sreće, da i ja imam nekoga, da ne budem sama? Znam da žene trpe sve; i moja majka je dobijala batine od mog oca, a ni u prvom braku se nisam baš usrečila, najviše zbog toga i nisam htela da se ja i ovaj moj zvanično venčamo.

Da li si preduzimala neke korake i tražila pomoći? Od koga i kada?

- Nisam, bilo me je sramota. Pitala sam advokatiku, rekla mi je kako to ide i koliko će da košta da ga iselim iz kuće. Nisam ja imala te pare. Pričala sam sa prijateljicama, onako sve u krug, ništa se nije rešavalo.

Da li si potražila pomoći institucija? Kakvo je tvoje iskustvo?

- Došla je policija, jednom kad je pravio cirkus, izbacivao stvari kroz prozor, vikao, lupao, a sve usred noći. Komšije su prijavile, onda mi je bilo jako krivo zbog toga. Dobio je da ide kod sudije za prekršaje, platio kaznu, to jest, ja sam platila, svakako se sve obilo meni o glavu. Onda je prestao da pravi galamu, ali, počeo je da me muči na druge načine. Nosim, na primer, nešto u rukama, a on me gurne da sve ispuštim i razbijem, pa onda pita: kako si tako trapava? Ili me plaši kako će me ubiti pa zakopati u kraju bašte, tamo gde je paradajz. Svaštia mi kaže da mirno zaspí, a ja budna do jutra, a ujutru treba raditi.

Šta je bio ključni trenutak? Kako si donela odluku da izadeš iz nasilnog odnosa?

- Vozila me jedna devojka iz sela u grad, svojim kolima, da ne idem autobusom, pa tako pričamo o svemu i svačemu, pita ona: nećete se ljutiti ako Vam nešto kažem? Ja: neću, što da se ljutim. Pa eto, Vi ste dobra žena, nije u redu tako da se patite. I

ILLUSTRACIJA: Verica Veljko, studentkinja Akademije umetnosti u Novom Sadu

ISPOVEST S. V. (45 godina)

Niko te ne pita kako ćeš izdržavati sebe i dete, već kako ćeš sama bez muškarca

S. V. je građevinska tehničarka, živi u selu, i tri godine je trpela batine, maltretiranja i ponizavanja od svog partnera, i onda se obratila za pomoći Centru za podršku ženama

dala mi je broj od Centra za podršku ženama. A ja u plač. Nosila sam danima broj Centra u džepu dok nisam skupila tri čiste pa sam zvala i pričala sa tim ženama. One su mi objasnile da ne moram to sve da trpim i naučile me šta da radim da mi bude bolje. Kad je onaj moj, sad već bivši, nekud otišao, ja sam zvala majstora, da promeni sve brave i ključeve u kući. Moj čovek je došao, lupao, vikao, treskao na vrata, ali, sad sam ja zvala policiju. Došli su i ne znam šta su mu rekli, ali, više mi nije smetao. Nemam pojma kako sam to odlučila, desilo se od jednom. Valjda mi je pukao film.

Kako danas gledaš na taj deo svog života?

Kao da sam bila pod nekim činima. Kako sam mogla to da trpim, da ne vidim

kako on nije dobar čovek, baš mi nije jasno. Sretnem ga ponekad u selu, probao je više puta da se pomirimo, ali ja neću.

Šta je tvoja poruka drugim ženama, koje negde, baš danas, trpe nasilje?

- Da se sklene iz tog cirkusa što pre. Godine prođu za čas a posle se žena čudom čudi šta je sve podnela ni za šta. I šta da me je ubio, tako jednom kad se naljutio na mene, ili da me je osakatio? Da sam se razbolela? Neka, bolje je ovako. Bolje sama nego da ne znam kako će sutra osvanuti. I sin me je podržao, kaže, mama, svaka čast, nek si se ti njega rešila. Komšiluk i moje drugarice nekako me više poštuju od kad se to desilo, "nema s tobom labavo", kažu. A i ja mirnije spavam i mirnije radim sve što imam.

ŽIVETI BEZ NASILJA

Bečeji: Akcija BUM-a

Aktivistkinje Bečejskog udruženja mladih (BUM) upriličile su performans na Gradskoj pijaci u Bečeju. Našminkane kao da su pretrpele nasilje, nosile su transparente sa ispisanim izgovorima nasilnika i povodima za nasilje.

Gordana Perunović-Fijat

"Ubio bivšu suprugu ispred vrtića", "Besni muž ubio ženu pajserom", "Zbog jedne njive zaklao oca i majku", "Deca se ubijaju zbog sileđija iz školskih klupa", itd. Barem nekoliko stotina ovakvih naslova iskoči svakog dana na društvenim mrežama, stranicama štampanih medija i na ekranima TV prijemnika. Da li smo na nivou društva toliko ogrežli u nasilju da smo potpuno oguglali? Da li je ljudima toliko pukao film da su ubistva žena i dece postala uobičajena pojava, koja više ne izaziva ni reakciju konzumenata informacija? I, naročito, da li ova bitka za manje nasilno društvo ima kraj i kakav on može biti?

Za specijalno izdanje Kikindskih govorova dr Zorica Mršević, doktorka krivično procesnog prava, naučnica do srži, aktivistkinja po svom izboru, žena koja se već godinama zalaže da se iz upotrebe izbací termin "žrtva nasilja" i zameni izrazom "osoba koja je preživela nasilje" (jer, ko preživi, ima načina i da se oporavi, a žrtve su - mrtve, prim. nov.). Zorica Mršević se u svom stručnom radu, pa i u tekstu koji sledi, obraćunava sa poznatim i duboko ukorenjenim mitovima i predrasudama o nasilju kao neodvojivom delu ljudskog društva.

KIKINDSKE: Autorka ste 23 knjige i preko 300 naučnih radova a u svemu se bavite problematikom nasilja, prvenstveno nasilja prema ženama. Odakle interesovanje za ovaj fenomen?

ZORICA MRŠEVИĆ: Doktorirala sam iz oblasti krivično procesnog prava pre tridesetak godina, i dvadeset godina sam radila u Institutu za kriminološka i sociološka istraživanja, pa su mnoga istraživanja kojima sam se službeno bavila bila usko povezana sa raznim oblicima nasilja. Neminovno se naine, javljala tema žene sa iskustvima nasilja, namerno izbegavam termin "žrtve nasilja", i njihov položaj u oficijelnim procedurama u institucijama.

"Fenomenologija nasilja", Vaša nova knjiga, takođe je posvećena

INTERVJU Dr Zorica Mršević

Kultura nasilja je muška kultura

boljem upoznavaju nasilja. Odakle nasilje u ljudskom društvu?

- Najlakši odgovor bi bio da nasilje postoji oduvek kao večiti protilac ljudske civilizacije, kao kolektivni, svuda prisutni jezik čovečanstva. Ali laki i jednostavni odgovori često nisu tačni, odnosno nedostaje im preciznost, vremenska i pre svega rodna dimenzija. Kultura nasilja je muška kultura. Nasilje uglavnom čine muškarci, starosti između 16 i 36 godina, žena nasilnica je konstantno manje od 10 odsto izvršilaca nasilnih dela. To ne treba da čudi, jer nasilje i služi da učvrsti hijerarhijske odnose moći između polova, kao i između generacija. Nasilje kao ispoljena agresivnost, i agresivnost koja može da bude ispoljena na društveno prihvatljive načine, kroz sport, umetničku i naučnu dostignuća, na primer, treba razlikovati, i nasilničko ispoljavanje ne mora nužno da se dešava "jer su ljudi takvi", jer ono zavisi od niza bioloških i kulturnih faktora.

Da li su tačne tvrdnje da je nasilje u samoj osnovi patrijarhalnog društva, od nastanka do danas, te da nije sporadičan problem niti anomalija?

- To je potpuno tačno. Patrijarhalno društvo neguje specifičan vid muškosti koji

se odlikuje nasilničkim ponašanjem. Hegemonistički maskulinitet je model praktikovanja muške dominacije nad ženama. Termin "hegemonističko" se odnosi na kontekstualno tolerisane načine na koji muškarci praktikuju muškost a koje uključuje i nasilje radi potčinjavanja žena, negiranja prava žrtve da napusti ili prekine nasilnu vezu, vodi sopstveni život, traži i dobije pomoći institucija i slično. Društvena kontekstual-

nije u manjkavosti tih politika već u njihovom ignorisanju i neprimenjivanju, do čega dolazi jer treba da ih primenjuju oni koji ih ili ne poznaju, ili su i sami hegemoni muškarci koji iz svesne ili najčešće nesvesne muške solidarnosti a sa pozicija društvene moći, to jednostavno ne čine, jer imaju "razumevanja", "tolerantni su", oprštaju, zalažu se za blagu kaznenu politiku i slično, tamo gde ne bi smelo. Jednostavno, te politike i

Savremena civilizacija, ako želi da potraje, mora da obuzda razornu snagu agresivnosti prema ženama i deci kroz proces civilizovanja običaja

nost hegemonističke muškosti u Srbiji se ogleda još i u "prihvatljivosti", štaviše, "dovoljenosti" muške ljubomore i njenog na silnog ispoljavanja.

Kakve tendencije pokazuje nasilje nad ženama u Srbiji?

- Pokazuju tendencije neiskorenjivosti, odnosno rezistentnosti na vrlo raznovrsne, maltene sve domaće dosadašnje javne politike. Jedino što se njima zaista postiglo je povećana svest o postojanju i funkcionišanju rođno zasnovanog nasilja i društvenoj ozbiljnosti nastupelih posledica. Ali problem

njihovi akteri nisu uvek efikasni instrument umanjivanja, pacifikacije muškog nasilništva.

Razlikuje li se nasilje nad ženama od regionala do regionala, od malih mesta do velikih gradova, od države do države, ili je zlo svuda isto?

- Nasilje se zaista javlja svuda, ali institucionalna, državna reakcija se bitno razlikuje od države do države. Tamo gde je ona energična, tamo gde će žene sa iskuštvom nasilja dobiti adekvatnu i efikasnu zaštitu od dalje eskalacije nasilja i nasilnika, tamo je tog nasilja manje, i dakako, nasilnik se brzo sankcijama i drugim merama sprečava da nastavi. Masovno nasilje u javnom prostoru evropskih gradova vekovima je umanjivano upravo institucionalnim, pravosudnim merama, da bi u današnje vreme bilo svedeno na daleko snošljivije dimenzije. Uspeh u pacifikaciji javnog prostora, civilizovanjem običaja i sankcionisanjem onih koji su izvršili dela nasilja u javnom prostoru mora da se primeni i u privatnoj sferi, dakle na nasilje u porodično partnerskim odnosima. Iako se obično navodi da porodično nasilje ne poznaje klasne i obrazovne granice,

Problem nije u manjkavosti dosadašnjih javnih politika već u njihovom ignorisanju i neprimenjivanju, do čega dolazi jer treba da ih primenjuju oni koji ih ili ne poznaju, ili su i sami hegemoni muškarci koji iz svesne ili najčešće nesvesne muške solidarnosti a sa pozicija društvene moći, to jednostavno ne čine, jer imaju "razumevanja", "tolerantni su", oprštaju, zalažu se za blagu kaznenu politiku i slično, tamo gde ne bi smelo. Jednostavno, te politike i njihovi akteri nisu uvek efikasni instrument umanjanja i pacifikacije muškog nasilništva

Poverenica Brankica Janković: Žene u Srbiji su najviše diskriminisane

- Polazeći od broja podnetih pritužbi može se konstatovati da su žene posebno izložene diskriminaciji na tržištu rada, a i rodno zasnovano nasilje nad ženama je takođe veoma rasprostranjeno - upozorila je poverenica za zaštitu ravnopravnosti Brankica Janković na sednici skupštinskog Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova.

24

žene od početka
godine u Srbiji ubili su
njihovi partneri ili muški
članovi porodice.

Više kamara i otvorenog razgovora

U knjizi "Nasilje i mi - ka društvu bez nasilja" (izdavač: Institut društvenih nauka, Beograd, 1914. godine), dr Zorica Mršević proučava raznolike kontekste u kojima se nasilje javlja: od sportskih stadiona do škola, od porodice do društva i javnog prostora, od "tradicionalnih" religija do još "tradicionalnijeg" Klu Klaka Klan. Svuda se zapaža isti obrazac: postoje nasilnici i postoje oni na koje se nasilnici okomljaju; nasilnici izuzetno često ne budu kažnjeni, a uglavnom imaju i prečutnu podršku institucija ili čak i otvorenu podršku velikog dela javnosti dok osobe koje prežive nasilje vrlo često nemaju ohrabrenja ni u svojim porodicama. Problem počinje već u osnovnim školama i ponovo su mediji puni izjava direktora škola, razrednih starešina i psihologa koji (čast izuzecima) "peru ruke", ne priznaju da je nasilja bilo ili svaljuju krivicu na zlostavljenog dete. Ovakva struktura nasilja deluje kao da je potpuno neuništiva i izaziva mišljenje da se "ne vredi" boriti niti prijaviti nasilnika. Ipak, ima leka.

- Pod hitno bi trebalo kamerama pokriti sve prostorije u školi, vratiti uniforme kako bi se sva deca osećala prihvaćenom, omogućiti SOS telefon, ali i obavezno uvesti i novčanu i prekršajnu odgovornost za roditelje dece nasilnika. Svaki slučaj nasilja u školama treba odmah da bude evidentiran, kako bi se predupredile još pogubnije posledice proistekle iz prikrivanja i zataškavaja. Potrebno je objasniti deci i da prijava nasilja nije tužakanje - navodi dr Zorica Mršević u knjizi "Nasilje i mi".

ipak se nasilničko ponašanje kako navodi Rober Mišambled, jedan od vodećih savremenih teoretičara nasilja, brže i lakše iskorenuju među naslednicima viših slojeva, i to obrazovanjem, moralom i pritiskom sredine.

Kako u slučajevima nasilja reaguju institucije u državama gde ste radili?

- Sve bolje, mora da se konstatiuje. Počinjalo se od negiranja ozbilnosti problema, nelagode šefova i kolega, preko odbijanja intervenisanja zbog nedalečnosti, ili postojanja navodno važnijih tema iz oblasti rodne ravnopravnosti, do aktuelno prisutnog vrlo značajnog angažovanja u promovisanju protokola, podzakonskih akata za sinergično postupanje institucija u slučajevima rodno

zasnovanog nasilja. Delovanje pojedinca je uvek bilo značajno za profilisanje postupanja institucija, i u tom smislu treba da bude ohrabrvano.

Šta predlažete da preduzmu ovdušne institucije, NVO sektor, mediji i žene?

- Da se umreženo reaguje na svaki slučaj nasilja, da se ne čeka i ne odlaze reakcija, da se ne dozvoli da nasilnici poseduju ili imaju pristup legalnom ili ilegalnom vatrenom oružju, da se primenjuju zaštitne mere, odstranjuvanja nasilnika iz zajedničkog mesta stanovanja, da se ne dozvoli pristup nasilnika ženama i deci prema kojima je nasilan, da se ozbiljno shvate pretnje nasilnika da će ubiti, da se

posebno zaštiti žena u toku postupka razvoda i u periodu neposredno posle razvoda, jer je to najkritičniji period kada nasilnici videši da gube žrtvu mogu lako da postanu ubice, da se ne dozvoli da se birokratska sporost ogleda u odsustvu zaštite onih koje trpe višedecenijsko nasilje i kojima se preti ubistvom...

Da li je moguće društvo bez nasilja nad ženama? Da li je takvo društvo negde već ostvareno?

- Antropolozi navode dosta primera društava, kao na primer severnoameričkih starosedelaca, koja uopšte ne poznaju nasilje nad ženama. Različite savremene male zajednice i sela često se razlikuju od svojih suseda baš po tome što već kroz kućno kroz vaspitanje i društvene običaje oštro osuđuju sprovođenje svih vidova nasilja u vidu "prava jačeg", odnosno muškarca nad ženom i decom. Nužnost opšte pacifikacije javnog prostora smanjivanjem javnih sukoba, dokaz je da i savremena civilizacija da bi sebe obezbedilo dugovečnost, može da obuzda razornu snagu javno ispoljene agresivnosti muškaraca kroz proces civilizovanja običaja. Koreni pacifikacije javnog prostora su u kasnom Srednjem veku i na početku industrijske ere. Tada su građani ekonomski prosperitetnih gradova nastojali ka postizanju "gradskog mira" kao nužnog sredstva postizanja tog prosperiteta ublažavanjem nasilja žitelja grada. U tu svrhu pristajali su da i sami budu razoružani kao i da poštuju razne gradske regulative, kreirajući pri tom i nova društvena sredstva za ograničavanje nasilništva muškaraca. Ti procesi pacifikovanja javnog prostora, civilizovanja običaja u funkciji postizanja urbanog mira, treba da se primene danas i na privatnu sferu, domen koji je još uvek poprište nekih od najdrastičnijih oblika nasilja sa letalnim ishodom.

Nauka na pr(a)vom mestu

Dr Zorica Mršević, profesorka, pravnica, istraživačica i aktivistkinja za ljudska prava, poznata je po akademском radu i doprinisu u oblasti ženskih ljudskih prava i feministizma na domaćem i međunarodnom nivou, čak više na međunarodnom. Rođena je u Beogradu, gde je sa 23 godine završila Pravni fakultet, a doktorirala na temu "Obavezna odbrana u krivičnom postupku". Radila je na Institutu za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu, gde je napredovala od pozicije asistentkinje do istraživačice koja koordinira projekte Instituta. Od 1992. godine predaje Teoriju nasilja, ženska ljudska prava i Feminističku teoriju prava u beogradskom Centru za ženske studije. Tada je Centar postao kao alternativni program – sada postoji pri Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu kao etabliran oblik visokog obrazovanja.

Dr Mršević bila je gostujuća profesorka Univerziteta u Ajovi (SAD) 1996. godine, gde je predavala Feminističku teoriju prava. Od 1999. godine radi na Institutu za društvene nauke u Beogradu, gde je 2001. godine stekla najviše naučno zvanje – naučna savetnica. Predavala je – i još predaje – u Beogradu, Novom Sadu, Beče, Budimpešti, putuje, piše, objavljuje knjige. Kikindskim ženskim organizacijama, Ženskoj alternativnoj radionicu (ŽAR) i Centru za podršku ženama, pružila je nemjerljivu stručnu i ljudsku pomoć, gostovala u Kikindi mnogo puta, držala predavanja, ospozobljavala lokalne mehanizme za sprovođenje rodne ravnopravnosti, promovisala modele društva bez nasilja. U impresivnoj karijeri beleži i podatak da je od 2008. do 2011. godine bila zamena republičkog ombudsmana zadužena za rodnu ravnopravnost, radila za Misiju OEBS-a u Srbiji, OXFAM itd. uvek u službi socijalno ranjivih grupa, žena, LGBT ljudi, dece, starih, progonjenih i svih koji tek treba da ostvare svoja prava u društvu.

Mediji i nasilje nad ženama

Tabloidno ruganje žrtvama

U slučaju kada izveštavaju o nasilju mnogi mediji u Srbiji, pre svih tabloidi, krše praktično sva pravila, što u žrtvama - koje bi imale direktno pravo žalbe - izazivaju osećaj nemoći i besmislenosti svakog otpora i protesta. To je i razlog što je za pet godina rada Saveta za štampu, ovo telo samo u dva navrata raspravljalo o žalbama koje se direktno tiču nasilja nad ženama.

Tabloidi Informer, Kurir, Alo... o nasilju nad ženama izveštavaju na senzacionalistički način, često informaciju zamenjuju interpretacijom i traže razloge za nasilje, čime šalju pogrešnu poruku javnosti.

- Šokantni naslovi i senzacionalistički pristup više prodaju novine, a šalje se poruka kako da izvršite nasilje, koliko je društvo neefikasno i kako se može proći nekažneno - izjavila je direktorka Kancelarije za ljudska i manjinska prava Suzana Paunović.

- Mediji danas doprinose eskalaciji nasilja prema ženama, slabo poznaju ovaj fenomen, i prešli su granicu koja je nedopustiva u civilizovanom svetu - kaže Aleksandra Nestorov iz Autonomnog ženskog centra.

"Policajac pretukao ljubavniču i injenog muža", bio je naslov koji je nedavno, uz određene varijacije u kojima se još dodaje i da je "ljubavniča" ujedno i koleginica policajca, krasio sve tabloide u Srbiji.

- Odve imamo, a to je praksa, preispitivanje moralnosti žrtve. Molimo lepo, ona je "ljubavniča", udata žena koja ima vezu sa još jednim muškarcem, te se to ima istaći u naslovu. Način na koji većina medija u Srbiji tretira žene žrtve porodičnog nasilja ukazuje na visok stepen neznanja ili pak na namerno kršenje pravila zarad senzacionalizma - napisala je nedavno Jovana Gligorijević, novinarka nedeljnika "Vreme".

Uprava za rodnu ravnopravnost izdala je 2011. godine "Priručnik za medijsko izveštavanje o nasilju u porodici i nasilju nad ženama". Dokument je javno dostupan na internetu, čitljiv i svakom razumljiv i sa vrlo jasnim preporukama, ali očigledno ga malo ko čita.

(ž. B.)

ŽIVETI BEZ NASILJA

Nekoliko
najčešćih
pitanja na
SOS telefonu

Da li mogu da ostanem anonimna?

- Da. Da biste dobili uslugu i razgovarali sa konsultantkinjom na SOS telefonu nije potrebno da se predstavite.

Da li moram da tužim nasilnika (supruga, partnera, člana porodice...)?

- Ne morate, ali treba da znate da je to Vaše pravo i da podnošenje tužbe može biti značajan korak u izlasku iz nasilja.

Da li će se meni nešto desiti ako pozovem policiju?

- Neće. Policajci imaju obavezu da Vas zaštite i da obavezno razdvoje žrtvu od nasilnika.

Šta mogu da učinim ako mi se ponovo desi nasilje?

- Možete ponovo da prijavite nasilje i zatražite zaštitu.

Šta da kažem deci, kako da se ponašam pred njima?

- Decu treba zaštитiti od nasilja i uticaja nasilnika. Po potrebi se treba obratiti stručnim službama za rad sa decom, jer je izloženost nasilju ili prisustvo nasilnim scenama u porodici za njih traumatično iskustvo. Za decu je najvažnije da se u Vašem prisustvu osećaju sigurno.

Šta će se desiti ako podnesem krivičnu prijavu za nasilje?

- U skladu sa navodima iz krivične prijave, tužilac određuje istragu i po dobijenim informacijama odlučuje da li će pokrenuti postupak ili prijavu odbaciti. U slučaju težih oblika nasilja nasilniku uz podnošenje krivične prijave može biti određena i mera zadržavanja u pritvoru do 48 sati.

Misija Mreže SOS Vojvodina

SOS Vojvodina je mreža ženskih organizacija, pružamo podršku ženama sa iskustvom nasilja kroz **uslugu jedinstvenog besplatnog SOS telefona Vojvodine**. Posvećene smo obezbeđivanju kvalitetne i dostupne usluge svakoj ženi, jer verujemo u dostojanstven život bez nasilja.

Mreža SOS Vojvodina

Pozovite i potražite pomoć

Mreža SOS Vojvodina je savez udruženja koju čini šest ženskih organizacija koje na teritoriji Vojvodine pružaju usluge ženama sa iskustvom porodičnog i partnerskog nasilja.

Mrežu SOS Vojvodina čine: **Centar za podršku ženama (Kikinda)**, **Ženska alternativa (Sombor)**, **Iz kruga Vojvodina**

(Novi Sad), **SOS Ženski centar (Novi Sad)**, **Udruženje Roma Novi Bečej - SOS telefon na jezicima nacionalnih manjina (Novi Bečej)** i **Zrenjaninski edukativni centar (Zrenjanin)**.

Mreža deluje od 2012. godine.

SOS telefon Vojvodina

Jedinstveni SOS telefon Vojvodina deluje preko specijalnog broja **0800/10-10-10**. Namenjen je svim ženama koje se nađu u situaciji porodičnog ili partnerskog nasilja.

Usluga je dostupna **svakog radnog dana od 10 do 20 časova, a poziv na ovaj broj je besplatan za sve korisnice**, bilo da pozovu iz mobilne ili fiksne telefoni, iz bilo kog mesta u Vojvodini.

Žena pozivom na broj **0800/10-10-10** ima mogućnost da razgovara sa konsultantkinjom u organizaciji koja je teritorijalno najbliža mestu iz koga ona upućuje poziv. Ovakav koncept omogućuje da žena nakon telefonskih kon-

sultacija dogovori dolazak u **Savetovalište organizacije** i dobije i neku drugu uslugu koja doprinosi izlasku iz nasilja, oporavku ili rešavanju nekog od problema koji prati nasilje.

Uslugu u svakom trenutku pruža dvadesetak obučenih konsultantkinja iz šest ženskih organizacija Mreže.

Konsultantkinje ženama pružaju emotivnu podršku i daju informacije o mogućnostima za izlazak iz situacije nasilja. Upoznaju ih sa pravima koja se odnose na zdravstvenu, socijalnu i pravnu zaštitu, kao i procedurama koje preduzimaju institucije i organizacije koje se bave prevencijom i zaštitom od nasilja.

DRUGE USLUGE U MREŽI

Savetovalište Centra za podršku ženama (Kikinda)

- Besplatna psihosocijalna individualna podrška;
  - Besplatna pravna pomoć i zastupanje na sudu;
  - Pomoći u ostvarivanju prava u oblasti socijalne i pravne zaštite (npr. pristup besplatnoj pravnoj pomoći u LS);
- Periodično se organizuju:
- Grupni treninzi asertivnosti;
  - Grupe samopomoći;
  - Programi ekonomskog osnaživanja žena sa iskustvom nasilja.

Savetovalište SOS Ženskog centra (Novi Sad)

- Konsultacije na SOS telefonu Ženskog centra;
  - Broj za konsultacije: 021/422-740 (od 17 do 21 sata).
- Dodatne usluge Savetovališta:
- Besplatno psihološko savetovanje/terapija;
  - Besplatno pravno savetovanje;
  - Preventivne radionice na temu nasilja sa mladima;
  - Radionice na temu mentalnog zdravlja.

SOS ŽENSKI CENTAR

Radionica za izradu igraćaka "Lutkarnica"

Mesto podrške i prilika za novi početak

Inkluzivna radionica za izradu igračaka "Lutkarnica" pokrenuta je u Kikindi, u okviru Centra za podršku ženama i namenjena je ženama koje su pretrpele porodično i partnersko nasilje.

Radionica predstavlja prvi korak u pronalaženju modela za ekonomsko osnaživanje žena koje su izašle iz nasilja i istovremeno, nastojanje da se obezbedi održivost usluga koje se pružaju u okviru **Savetovališta za pravnu i psihosocijalnu pomoć ženama**.

**jalnu pomoć ženama koje su pretrpele
nasilje.**

U radionicu se tokom 2015. godine uključilo pet žena, a njihov rad je organizovala Nikoleta Romić, saradnica CPŽ-a. Tokom šestomesečnog učešća korisnice su prošle obuku krojenja i šivenja, radile na kreiranju, stvaranju i prodaji prvih proizvoda, ali i na podizanju vlastitog samopouzdanja i osećanja vrednosti.

Značajna sredstva, u okviru programa "Uspešan fandrejzing", za "Lutkarnicu" je izdvojila Fondacija "Trag". Novac pri-

VAŠIM NOVČANIM PRILOGOM PODRŽAVATE ROKRETAN JE RADIONICE ZA IZRADU IGRACKA

RADIONICU ZA IZRADU IGRAČAKA POKREĆE CENTAR ZA PODRŠKU ŽENAMA S NAMEROM DA STVORI DOBRO MESTO NA KOME ĆE ŽENE KOJE SU PREŽIVELE NASILJE DOBIJATI DUGOROČNU PODRŠKU, STICATI NOVE VESTINE I ZNANJA, IMATI MOGUĆNOST DA ZARAĐAJU.

Savetovalište Iz kruga Vojvodina (Novi Sad)

- SOS telefon za žene sa invaliditetom koje su izložene nasilju;
- Brojevi za konsultacije:
021/447-040 i 066/447-040.
- Savetodavni rad uključuje:
- Besplatna pravna pomoć i zastupanje na sudu za žene izložene nasilju;
- Psihološku podršku (grupni i individualni rad);
- Organizovanje odlazaka žena sa invaliditetom na ginekološke preglede u saradnji sa Domom zdravlja u Novom Sadu;
- Info centar za osebe sa invaliditetom

Savetovalište Ženske alternative (Sombor)

- Besplatna pravna pomoć;
- Besplatna individualna psihološka podrška i medicinska pomoć

Savetovalište Udruženja Roma (Novi Bečej)

Pruža sledeće usluge:

- Konsultacije na SOS telefonu na jezicima nacionalnih manjina - romskom, mađarskom i rumunskom;
- Broj za konsultacije: 023/774-959.
- Savetodavni rad uključuje:
- Besplatna pravna pomoć i zastupaњe na sudu;
- Psihološka podrška, individualne konsultacije;
- Nadoknada putnih troškova za žene koje su iz okolnih mesta, a obraćaju se institucijama u Novom Bečeju radi prijave nasilja.

Savetovalište
Zrenjaninskog
ekonomskega
centra (Zrenjanin)

Pruža sledeće usluge:
- Besplatna pravna pomoć i zastupa-
nje na sudu;
- Psihološka podrška, individualne
konsultacije

- Polazeći od uverenja da je svakog osobi koja je bila izložena nasilju potrebna hitna pomoć institucija, ali i dugoročna podrška svih nas, za dostojanstven život bez straha, neizvesnosti i siromaštva, CPŽ je pokrenuo Inkluzivnu radionicu i tako u Kikindi stvorio dobro mesto na kome će žene sa iskustvom nasilja dobijati dugoročnu podršku, sticati nove veštine i znanja i imati mogućnost da zaraduju - objasnila je Biljana Stepanov, koordinatorka Savetovališta za pravnu i psihosocijalnu

kupljen u različitim akcijama utrošen je za nabavku mašina, opreme, materijala za rad, marketing i druge aktivnosti koje doprinose vidljivosti i prepoznatljivosti "Lutkarnice".

Ove, 2016. godine još šest žena uključeno je u Radionicu, kroz Program javnih radova u AP Vojvodini.

Zanimljive proizvode „Lutkarnice“ moći će da vide i kupe posetnici **manifestacije "Dani ludaje"** koja se ovog vikenda održava u Kikindi.

Gordana Perunović-Fijat

"Zlo nisu vampiri i vukodlaci, nešto što vreba iz mraka, zlo je ono što čini čovek čoveku."
Džon Karpenter, reditelj horor filmova

Ponekad, u okviru istraživanja, odrasli ljudi anketiraju najmlađu decu u vrtićima, pitanjem: čega se plašite? Deca odgovaraju: plašim se mraka, plašim se leoparda, lava, dinosaura, vuka itd. Nijedno dete ne odgovara da se plaši odraslog člana porodice koji ga zlostavlja.

Zašto dete priča da se plaši leoparda, koga možda nije ni video osim na Animal Planet ili u Zoo vrtu, a нико ne pominje stvarno nasilje kome su upravo sada izložena mnoga deca? Teška tema, dobar deo javnosti je ne voli, naglašavajući da je i samo izvestavanje o nasilju u stvari "zadiranje u intimnost porodičnog gnezda". Ali, šta ako su odrasli načinili gnezdo od bodljikave žice da u takvim uslovima odgajaju podmladak? I šta ako na kraju priče društvo dobija još jedno ubijeno, osakaćeno ili za ceo život prestravljeni dete?

Tanja Ignjatović, psihologinja iz Autonomnog ženskog centra, reprezentuje onaj deo javnosti koji je odlučio da o problemu nasilja progovori otvoreno.

KIKINDSKE: Da li se tretman dece u situacijama porodičnog nasilja pogoršava ili popravlja?

TANJA IGNJATOVİĆ: Teško je dati jednostavnu i jednoznačnu ocenu na ovo pitanje. Trebalo bi da imamo valjane i pouzdane podatke o rasprostranjenosti i učestalosti nasilja kojem su deca izložena u porodičnom kontekstu, kao i podatke o tome šta se čini u tim situacijama, da bismo mogli da kažemo da li se stanje popravlja ili pogoršava. Činjenica je da je broj registrovanog nasilja u porodici svake godine sve veći, što ne mora da znači da se nasilje dešava više nego ranijih godina, već da se ono više prijavljuje. Veći je i broj dece koja su registrovana kao direktnе i posredne žrtve nasilja. Na osnovu evidencija koje vode centri za socijalni rad u Srbiji, a koje sumira Republički sekretarijat za socijalnu zaštitu, nije moguće ustanoviti koliko je preklapanje između nasilja kojem su izložena deca i žene - njihove majke. Međutim, u tim izveštajima se vidi da je još uvek nedovoljan broj intervencija po službenoj dužnosti koje preduzimaju centri za socijalni rad, a nedovoljan je i broj sudskih postupaka za zaštitu dece.

Kakve rezultate, za sada, pokazuje novo porodično zakonodavstvo?

- Porodični zakon, koji je usvojen pre deset godina, doneo je značajne novine u pogledu zaštite od nasilja u porodici. Pre svega, to se odnosi na konkretne mere zaštite od nasilja, koje bi trebalo da budu preventivnog karaktera, i poseban, hitan, postupak za njihovu primenu. Istraživanja pravosudne prakse pokazuju da su postupci najčešće vođeni radi zaštite žena, više od 80 odsto. Učinioći nasilja u porodici u najvećem procentu, a to je 90 odsto, su muškarci. U gotovo polovini slučajeva izvršenju nasilja prisustvovala su i maloletna deca. Najčešće je izricana najblaža mera zaštite - zabranu daljeg uzneniranja člana poro-

dice. Iako se radi o hitnom postupku, česta su odlaganja ročišta, što produžava trajanje sudskih postupaka. Retko su predlaganje privremene mere, što bi pružilo zaštitu žrtvama do okončanja postupka. Takođe, značajan broj žena u ovim postupcima nema pomoći advokata, a činjenica da ne postoji uspostavljen sistem besplatne pravne pomoći, svakako otežava zaštitu ženama sa skromnim ekonomskim mogućnostima. Ono što zabrinjava je mali broj postupaka pokrenutih po službenoj dužnosti. Naime, centri za socijalni rad, kako i osnovna javna tužilaštva, imaju zakonska ovlašćenja da pokrenu ove postupke, ali ih koriste sasvim retko. Beleži se da centri za socijalni rad pokrenu oko četiri odsto, a javna tužilaštva oko jedan odsto svih postupaka u toku jedne godine, što je nedovoljno. Ovi bi postupci, pokrenuti po službenoj dužnosti, mogli da zaštite decu od nasilja u porodici, i da spreče njihovo izmeštanje iz doma i razdvajanje od nenasilnog roditelja. Izdvajanje dece iz doma zbog toga što roditelj, najčešće majka, nije u stanju da ih zaštiti od nasilja drugog roditelja, potpuno je neopravданo, osim kao trenutna i kratkotrajna intervencija. U zbirnom izveštaju o radu centara za socijalni rad više nema tog podatka, ali ranijih godina iz ovog razloga iz porodica je izdvajano više od 300 dece. Takođe, zabrinjava mali broj mera zaštite od nasilja iseljenjem nasilnika iz kuće ili stana, bez obzira na vlasništvo. To je u oštroj suprotnosti sa brojem žena i dece koji zbog nasilja moraju da napuste dom. Iako ne postoje objedinjeni podaci o broju žena i njihove dece koje su smeštene u tzv. sigurne kuće ili prihvatišta opštег tipa, Autonomni ženski centar je istražujući ovu pojavu došao do mogućeg broja od 1.200 žena i dece. Taj broj je sigurno i veći, jer mnoge žene nakon napuštanja doma borave kod roditelja, rođaka, prijatelja ili u iznajmljenim stanovima, o čemu nema evidencije. Međutim, godišnje, tek 70 nasilnika dobije meru iseljenja iz kuće ili stana zbog nasilja u porodici. Problematična je i primena, odnosno izvršenje ovih mera, kao i kontrola njihovog sprovođenja. Moglo bi se reći da je ostavljeno ženi da se nosi sa nasilnikovim nepoštovanjem sudskih odluka, umesto da je uspostavljen sistem nadzora učinioца nasilja. Da zaključim, jedan dobar preventivni zakonski instrument je ostao neiskorišćen, u čemu odgovornost svakako imaju nadležne ishtitucije.

Da li institucije prepoznaju opasnost kojoj su deca izložena u prilikama porodičnog nasilja?

- Tek od nedavno nadležne institucije počinju da prepoznaju rizike za decu koja su izložena nasilju u podiĉnom kontekstu. Treba reći da Opšti protokol o zaštiti dece od zlostavljanja i zanemarivanja, donet još 2005. godine, a naročito Opšti protokol za zaštitu žena od nasilja, iz 2011. godine, imenuju kao emotivno ili psihičko nasilje kada su deca izložena nasilju prema drugim članovima porodice. Ova izloženost, a često se koristi i reč "svedočenje nasilju", obuhvata prisustvo deteta u situaciji u kojoj se dešava nasilje, bez obzira na to što nasilje nije vršeno direktno prema detetu. Smatra se da je dete izloženo nasilju i kada bi moglo da ga čuje iz druge prostorije, ili da vidi posledice nasilja, kao što su povrede, emocije, inter-

INTERVJU Tanja Ignjatović

DECA U PORODIČNOM NASILJU

Gnezdo od bodljikave žice

vencije policije ili drugih organa. Jedno naše istraživanje, u kojem su žene sa isksutvom nasilja pitane da li su njihova deca prisustvovala ili mogla znati za nasilje kojem su one bile izložene, pokazuje da je skoro 80 odsto dece svedočilo situacijama nasilju. Gotovo polovina dece je bila uključena, braćeći majku ili u pokušaj da zaustave oca, a to se najčešće odnosilo na stariju decu, i dečake i devojčice. Svako četvrteto dete je i samozadobilo povrede u situacijama nasilja kada su žrtve bile njihove majke. Ovo nedvosmisleno upućuje na potrebu da se detaljno razmotri izloženost dece nasilju u savkom prijavljenom slučaju nasilja u porodici. Posebno je važno da se detaljno ispitaju rizici za buduće nasilje, i da se na osnovu toga preduzmu odgovarajuće mere zaštite. Ta obaveza je u direktnoj nadležnosti centra za socijalni rad, ali bi značajne podatke mogli da pruže i zdravstvene i obrazovne ustanove, koje imaju kontakt sa decom. Na žalost, situacija u praksi u pogledu prepoznavanja i otkrivanja nasilja kojem su deca izložena nije zadovoljavajuća, a često nisu delotvorne i efikasne ni intervencije koje preduzimaju nadležne službe.

Odakle praksa da se tokom postupka razvoda braka - zbog nasilja oca -

deca dodeljuju ocu ili njegovim roditeljima?

- Prilikom razvoda braka, deca, posebno ona mlađeg uzrasta, češće se poveravaju majkama na neposrednu brigu i staranje, jer su ona obično više uključena u te aktivnosti. Deca imaju pravo da održavaju redovne kontakte sa roditeljem kojem nisu poverena, što se reguliše ili sporazumom roditelja ili sudskom presudom. Međutim, kada u porodici ima nasilja, kada je otac nasilan prema majci dece, nadležni organi, ovde pre svega mislim na centar za socijalni rad i sud, prenebregnu činjenicu da su deca bila izložena nasilju, da očeve ponašanje nije dobar model za uzor, da postoji rizik da otac zloupotrebi decu protiv majke ili da bude nasilan i prema deci. Izgleda da postoji uverenje kod nekih stručnjaka da je otac koji nije direktno bio nasilan prema deci "dovoljno dobar roditelj", bez obzira na njegovo nasilno ponašanje prema ženi. Iako deluje da nije moguće da deca budu poverena nasilnom partneru, to se ponekad dešava. Činjenica je da nasilni partneri dva do tri puta češće od nenasilnih očeva podnose zahtev da im deca budu poverena nakon razvoda. U tim postupcima, oni mogu da budu vešti u izvrtanju realnosti i manipulisanju, posebno ako u partnerskom

Ova izloženost, a često se koristi i reč "svedočenje na-silju", obuhvata prisustvo deteta u situaciji u kojoj se dešava nasilje, bez obzira na to što nasilje nije vršeno direktno prema detetu. Smatra se da je dete izloženo nasilju i kada bi moglo da ga čuje iz druge prostorije, ili da vidi posledice nasilja, kao što su povrede, emocije, intervencije policije ili drugih organa. Jedno istraživanje Autonomnog ženskog centra, u kojem su žene sa iskustvom nasilja pitane da li su njihova deca prisustvovala ili mogla znati za nasilje kojem su one bile izložene, pokazuje da je skoro 80 odsto dece sve-dočilo situacijama nasilju. Gotovo polovina dece je bila uključena, braneći majku ili u pokušaj da zaustave oca, a to se najčešće odnosilo na stariju decu, i dećake i devojčice. Svako četvrto dete je i samo zadobilo povrede u situacijama nasilja kada su žrtve bile njihove majke.

odnosu nije bilo fizičkog nasilja i povređivanja, odnosno, ako žena nema medicinsku dokumentaciju, i ako stručnjaci nemaju odgovarajuća znanja i veštine. Oni optužuju partnerke da su loše majke, da zlostavljaju decu, da izmišljaju navode o nasilju da bi ostvarile prednost u parnici. Koriste nepovezanost sistema i odgovarajuće postupke, pokreću postupke za izmene odluka o povaranju dece, angažuju advokate i veštake, dok žena obično nema dovoljno sredstava za to. Prete ženama da će učiniti nažao deci ako ne odustanu od zahteva u vezi sa zaštitom od nasilja ili podelom imovine. Zloupotrebljavaju decu, govore im protiv majki, omalovažavaju majku pred decom, koriste decu za prenošenje poruka ili za "špijuniranje" majke, potkupljuju decu poklonima i uslugama, podstiču ih da ne poštuju pravila koje majka postavlja. Nekada onemogućavaju kontakt sa majkom, ako su deca ostala u kući oca, ili ne vrate decu majci nakon viđanja. Ako nasilni partner ima podršku svojih roditelja, uz činjenicu da je materijalno u boljem stanju, njegovi izgledi da uspe u postupcima su veći. Imajući u vidu da se radi o vrlo složenim situacijama, za njihovu valjanu procenu i odlučivanje potrebno je specijalizovano znanje stručnjaka, što nije uvek slučaj.

Koliko su institucije spremne i sposobne da se prilagode potrebama dece i žena koje su preživele nasilje?

- Sasvim malo i to je ozbiljan problem. Mali je broj dostupnih opštih i specijalizovanih usluga podrške i pomoći za žene i decu koji su izloženi nasilju. One su nekada neodgovarajuće za decu određenog uzrasta, pola ili za decu sa invaliditetom ili hroničnim bolestima. Na primer, nema uslova u svim "sigurnim kućama" za boravak beba ili dečaka starijih od 14 godina, nisu prilagođeni prostori ili nema stručnih resursa za decu sa invaliditetom. Žene su nedovoljno informisane o pravima i mogućnostima, a nedovoljno se koriste i postojeći resursi u zajednici. Centri za socijalni rad nemaju nadležnost da pruže sve usluge, ali su u obavezi da uključe sve relevantne aktere u zajednici u planiranje i sprovođenje usluga podrške, osnaživanje žena i pomoći deci. To uključuje zdravstvene i obrazovne ustanove, ali i službe za zapošljavanje, organizacije civilnog društva koje imaju različite programe i pružaju različite usluge, one koje su specijalizovane za podršku ženama sa iskustvom nasilja, ali i sve druge koje bi mogle da pomognu. U situacijama nasilja, kada žena napusti nasilnika, najvažnije je da se njoj i deci obezbedi fizička i emotivna bezbednost u prostoru u kojem borave. U slučaju da nema gde da stanuje, da žena nije zaposlena, potrebna joj je pomoći u nalaženju sigurnog prostora za stanovanje, ili pomoći u plaćanju stana, novčana materijalna pomoći i pomoći da pronađe zaposlenje. Neke žene imaju zdravstvene tegobe, pa je nužno prvo njih tretirati. Važno je da deca dobiju pomoći u prevaziđenju traumatskog iskustva kojem su bila izložena, da budu uključena u vršnjačke grupe, da borave u sigurnom okruženju, da im se obezbediti pomoći u školi, u učenju, ponašanju i komunikaciji sa vršnjacima, ukoliko se ustanove takve potrebe.

Na koju instituciju ima najmanje žalbi u postupcima povodom poro-

dičnog nasilja, naročito kad su u pitanju i deca?

- Teško je odgovoriti na ovo pitanje, jer su nadležnosti institucija različite. Različita su i očekivanja žena od institucija. One se žale na policiju kada "ne učini ništa" nakon prijave nasilja, a ne vide tužilaštvo kao organ koji bi mogao da bude aktivniji. Žale se na centre za socijalni rad jer ih ne razumeju, jer umanjuju nasilje ili njihov doživljaj ugroženosti, ili zato što ih uslovjavaju na saradnju sa nasilnicima, tumačeći to "najboljim interesom deteta". Žale se na sudove, zbog dužine sudskih postupaka, zbog ponašanja nasilnika i advokata u sudnicama, kao i zbog neodgovarajućih kazni. Najmanje se žale na zdravstvene ustanove, verovatno zbog podržavajućeg odnosa i empatije, ali moguće i zato što od lekara ne očekuju mnogo u konkretnoj situaciji. Govore da škole pokazuju razumevanje za situaciju u kojoj se nalaze deca, ali da pružaju malo konkretne pomoći. Ipak, treba reći da nije retko da se ženama u institucijama kaže "pomiri se sa mužem", "nadi načina da se bolje slažeće", "što mu se ne vratiš", a sve zbog "dobrobiti dece". Nije mali broj slučajeva kada se žena otvoreno ili indirektno osuđuje za situaciju nasilja, kada se njena samoodbrana tumači kao nasilje. Neke žene navode da u institucijama njihov problem "samo evidentiraju", ali da ne učine ništa da zaustave nasilje. Treba reći i da se institucije ne suočavaju na sistematski način sa svojom odgovornošću da zaštite žene i decu. Nema jasnih politika i postupaka unutar institucija koje bi smanjile izlaganje žena i dece nepristupnostima dok traju postupci. tzv. sekundarna viktimizacija. Nema jasne individualne odgovornosti za loše postupanje, bez obzira da li se radi o lošem odnosu, ili o neprimenjivanju mera i usluga. Ovaj problem je posebno izražen kada se radi o ženama i deci iz marginalizovanih i diskriminisanih društvenih grupa - o Romkinjama, ženama sa invaliditetom, ženama koje imaju teškoće sa menatljivim zdravljem, siromašnim i seoskim ženama i drugim.

Šta društvo treba da preduzme da bi porodičnog nasilja bilo manje a deca više zaštićena?

- Iako se o nasilju u porodici mnogo govori, iako su doneti zakoni, protokoli, planira se usvajanje novih zakona, sasvim su slabi primeni i nadzor delotvornosti primenjenih mera i usluga. Ne postoji trenutna zaštita bezbednosti, "sada i ovde", odnosno udaljavanje nasilnika iz kuće na kratak period i zabrana pristupa i kontakta sa žrtvom, takozvane hitne mere zaštite. To bi trebalo da pruži vreme da se sagleda situacija, da žrtva razmisli, slobodno od pritisaka i nakon što dobije potpune informacije, šta je najbolje za nju i za decu. Takođe, to bi omogućilo i institucijama da na sistematičan način razmene informacije, procene situaciju, naprave plan mera i usluga koje bi dugoročno dovele do zaustavljanja nasilja. Naravno, važne su i preventivne aktivnosti. Decu bi trebalo obučavati da prepoznaju i prijave nasilje, kao i za nenasilnu komunikaciju i ponašanje. Stručnjaci bi morali biti bolje obučavani za prepoznavanje i otkrivanje nasilja, posebno za razlikovanje verbalne agresije - svađe od psihičkog zlostavljanja.

>>> Nastavak na strani 12

INTERVJU Tanja Ignjatović DECA U PORODIČNOM NASILJU

Gnezdo od bodljikave žice

>>> Nastavak sa strane 11

Bilo bi nužno usvojiti nedostajuća zakonska rešenja i popraviti postojeća, posebno u odnosu na nedostatke na koje ukazuje praksa. Mediji bi morali da imaju aktivniju i bolju ulogu - ne da skandalizuju situacije nasilja, da doprinose predrasudama i stereotipnoj slici o ženama i muškarcima, već da pokažu da nijedno nasilje nije opravданo i da informišu o tome što je sve nasilje, šta sve žrtvama stoji na raspolaganju, da govore o odgovornosti institucija za zaštitu i zauzimanje nasilja.

Koliko država odgovara, odnosno ne odgovara, svojim obavezama koje je

manji je broj istraga, a sankcije su i dalje neodgovarajuće. Traženo je uvođenje hitnih mera zaštite, zbog čega je Autonomni ženski centar u 2015. godini, uz podršku tada narodnog poslanika Dušana Milisavljevića, zahtevao uvođenje ovih mera kao samostalnog ovlašćenja policije u novi Zakon o policiji. Ali, to je odbijeno. Traženo je da sve žene žrtve nasilja imaju odgovarajuću pomoći i nesmetan pristup zaštiti, uključujući sredstva obezbeđena iz budžeta i poboljšanu saradnju sa odgovarajućim nevladinim organizacijama. Ni to se nije desilo. Sredstva su mala, nedovoljna i sporadična, a nije transparentan ni način dodele tih sredstava. Jedino je ispu-

ganizacije za podršku ženama i deci koji su izloženi nasilju imaju različita iskustva saradnje sa institucijama. To zavisi od lokalne zajednice, od rukovodilaca i zaposlenih u institucijama, odnosno od njihove spremnosti i otvorenosti da uvaže iskustvo ovih organizacija i da ih tretiraju kao ravnopravne članove u saradnji. Nadležnosti institucija i nevladinih organizacija su različite i u tom smislu nema mesta konkurenциj. Trebalo bi da svi akteri dele zajedničke vrednosti, a to su da je nasilje nedopustivo ponašanje, takozvana "nulta tolerancija na nasilje", da je bezbednost žrtava prioritet svih akcija i da je zaustavljanje nasilja odgovornost

u situacijama nasilja kojem su izloženi primenjuju različite strategije i taktike prevladavanja problema. Neke od strategija se više usmeravaju na emocije, a neke više koriste akcije koje mogu da zaštite, da sačuvaju od psihičkog i fizičkog povredjivanja. Iako nasilje može da dovede do brojnih i različitih posledica, koje utiču na fizičko i psihičko zdravlje, stvaraju emotivne teškoće, probleme u odnosima sa drugim ljudima, teškoće u postizanju školskog uspeha ili radne efikasnosti, one ne moraju da budu dugotrajne ili trajne. U tom smislu, za oporavak žena i dece od prvorazredne važnosti je da se zaustavi nasilje i da se obezbedi sigurno

Mediji bi morali da dele stav da je nasilje nedopustivo

KIKINDSKE: Šta mogu da preduzmu mediji, da izveštavanje o nasilju i prevenciji nasilja postane korektno?

TANJA IGNJATOVIĆ: *Trebalo bi unaprediti razumevanje fenomena. Nasilje se ženama dešava zato što su žene, a ne zbog bilo kakvog njihovog specifičnog svojstva ili ponašanja. Mediji bi morali da dele stav da je nasilje nedopustivo, da ne postoji opravdanje za nasilje, te da je nekorektno pisati da je nastalo "bez razloga", kao da postoji razlog, ili "zbog svađe", alkoholizma, nezaposlenosti, ljubomore. Kodeks medijskog izveštavanja zabranjuje iznošenje ličnih podataka žrtve, a to se posebno odnosi na decu, ali mediji ne poštuju u dovoljnoj meri ova pravila. Mediji bi morali da informišu o nadležnostima institucija, Bilo bi od izuzetne važnosti da mediji šalju javnosti informacije o tome što je sve nasilje, šta su bezbednosni rizici od nasilja koje dovodi do teškog povredjivanja ili ubistva, šta bi osobe koje su u neposrednom kontaktu sa žrtvama trebalo da rade kada imaju saznanje ili sumnju da se dešava nasilje. Mediji bi morali više da propituju odgovornost institucija, i u konkretnim slučajevima, i načelno. Mogli bi više da prate preventivne aktivnosti i da pišu o primerima dobre prakse. Dodatak u vašim novinama o nasilju u porodici je takođe jedan od načina na koje mediji dorinose boljem razumevanju ovog složenog društvenog problema.*

institucija. Ako oko ovih vrednosti postoji razumevanje i ako se one prihvataju, onda ne bi trebalo da u saradnji imam problema. Međutim, u realnosti je malo stvarne saradnje oko svakog prijavljenog slučaja, a to najviše ide na ruku nasilnicima. Institucije nekada podcenjuju nasilje, ili ne prepoznaju suptilnije forme, na koje ukazuju žene, ali i predstavnice ženskih organizacija. One nisu uvek spremne da zastupaju prava žena na sigurnost i autonomiju, što može da bude osnova nesporazuma. Institucije su u prilići da iskušajuće organizacije civilnog društva iz saradnje, posebno kada ne žele da se odgovorno odnose prema svakom prijavljenom slučaju nasilja. Naravno, ima i primera dobre saradnje.

Koliko dug put prelazi dete ili žena posle preživljenog nasilja - od nasilja do oporavka?

- O oporavku žena i dece se govori sašvima malo ili gotovo nikako, što je ozbiljan nedostatak. Najpre treba reći da žene i deca nisu ni pasivni niti sasvim bespomoći. Oni

preuzela radi zaštite dece i žena od nasilja?

- Sigurno je da država ne odgovara na obaveze koje je preuzela. To najbolje možete videti po ispunjenosti zahteva koje je državi Srbiji 2013. godine postavio Komitet Ujedinjenih nacija protiv diskriminacije žena. Traženo je da država izvrši analizu i izmeni zakone s ciljem efikasnog sprečavanja svih oblika nasilja, što nije učinjeno. Traženo je da se obezbedi efikasno vršenje istraga slučajeva nasilja i da se učinici gone i kažnjavaju sankcijama koje su srazmerne težini dela. Iako je broj prijavljenih dela nasilja u porastu,

njena preporuka Komiteta da se potvrdi Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama, što je Narodna skupština uradila oktobra 2013. Ali, od tada nisu preuzete nikakve mere na usaglašavanju zakona sa standardima Konvencije, niti se ona direktno primenjuje.

Kako nevladin sektor sarađuje s institucijama u slučajevima porodičnog nasilja? Ocenite: da li je ta saradnja dovoljna, nedovoljna, ili institucije još uvek brane svoje nadležnosti od svih koji o problematici nasilja znaju više od njih?

- Specijalizovane ženske nevladine or-

okruženje. Pored bezbednosti, moraju biti zadovoljene osnovne egistencijalne potrebe. Većina žena će se oporaviti i povratiti svoje kapacitete, što uključuje i roditeljske resurse, u periodu od šest meseci. To podrazumeva da im se pruži odgovarajuća podrška, specifična za njihovu životnu situaciju. Nemaju sve žene potrebe za istom vrstom pomoći, što bi trebalo imati u vidu kod izrade individualnog plana podrške. Takođe je važno da deca imaju specijalizovanu i uzrastu primernu podršku. Kada je nasiljem narušen odnos majka-deteta, što nasilnici često i namerno čine, potrebno je raditi na tom odnosu. Majke nekada ne govore sa decom o nasilju, naročito kada su ona mala, misleći da deca nisu videla ili ne razumeju što se dešava. Iskustva pokazuju da deca znaju mnogo više nego što majke prepostavljaju, kao i da je dragocena pomoći da se stvorи zaštićeno okruženje, u kojem bi majka i dete otvoreno govorile o iskustvu nasilja, svom doživljaju situacije, emocijama i odnosima, uz pomoć stručnjaka.

Marija Srdić

Povodom 14 slučajeva ubistava žena, Zaštitnik građana sproveo je postupke kontrole i u čak 12 utvrdio propuste u radu nadležnih organa i službi. Utvrđeno je, između ostalog, da se nasilje kvalificuje kao porodični problem i bračni sukobi pa se ne ispituje; da se mere u slučaju prijave nasilja u porodici i partnerskim odnosima ne preduzimaju ili se to čini na neodgovarajući način i neblagovremeno; policija, centri za socijalni rad i zdravstvene ustanove ne razmenjuju informacije od kojih su neke vitalne za zaštitu žrtve; ne proverava se uvek da li prijavljeni za nasilje ima oružje; žrtva se upućuje da sama vodi postupke.

Zaštitnik građana je **27. jula ove godine**, na osnovu nalaza iz 12 slučajeva u kojima su utvrđeni propusti u radu organa, uputio **45 sistemskih preporuka** za njihovo oticanje Ministarstvu unutrašnjih poslova, Ministarstvu za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Ministarstvu zdravlja i Pokrajinskom sekretarijatu za socijalnu politiku, demografiju i ravнопravnost polova.

Šta je pokazao zbirni izveštaj o propustima u radu nadležnih službi i državnih organa koji imaju mandat da organizuju i vrše nadzor njihovog rada? Da je ubica u svakom pojedinačnom slučaju odgovoran za izvršenje ubistva, ali da je u 12 od 14 slučajeva napravljen propust u postupanju profesionalaca na različitim pozicijama odgovornosti, što bi, da je urađeno drugačije, možda promenilo ishod. Međutim, ono što ozbiljno uzmiruje, što ukazuje na (dubok) sistemski problem, jeste činjenica da se ponavljaju "tipični propusti" i da pravila za postupanje postoje, ali se ne primenjuju.

Iz slučaja u slučaju, godinama unazad, greške su slične, bez obzira na to što je preporuka Zaštitnika građana u svakom konkretnom slučaju stizala, ne samo postupajući službi, nego i nadležnom ministarstvu, od koga se, valjda, očekuje da preduzme sistemske mere. U čemu su grešili profesionalci? Najčešće nisu razmenjivali informaciju o prijavi nasilja, ili je ona bila nepotpuna; nisu prepoznavali da se radi o nasilju, čak i kad je bilo fizičko, nego su ga karakterisali kao "bračni sukob/svadbu"; nisu procenjivali bezbednosne rizike, ili su ih pogrešno tumačili (što je gotovo redovan slučaj kod procene

PROTEST: Akcija "Mreže žene protiv nasilja"

Uloga i odgovornost javne vlasti Preporuke zaštitnika građana

Izveštaj kancelarije Zaštitnika građana konstatuje da je ubica u svakom pojedinačnom slučaju odgovoran za izvršenje ubistva, ali da je u 12 od 14 slučajeva napravljen propust u postupanju profesionalaca na različitim pozicijama odgovornosti, što bi, da je urađeno drugačije, možda promenilo ishod, a ono što ozbiljno uzmiruje jeste činjenica da se ponavljaju "tipični propusti" i da pravila za postupanje postoje, ali se ne primenjuju

rizika od napuštanja partnera). Bilo je slučajeva u kojima nije utvrđivano postojanje oružja, ili nije oduzimanou oružje, slučajeva

"ležernog i nemarnog odnosa" prema ključnim podacima, upućivanja žrtve da podnese (privatnu) prijavu/tužbu, iako se radi o postupcima koji se vode po službenoj dužnosti, ali i nedozvoljenog uticaja na porodicu žrtve.

Zbirni izveštaj o propustima službi u slučajevima ubistva žena suočio nas je i sa činjenicom o tome kako je sistem neosetljiv na prava i potrebe građana - žena, žrtava nasilja i svih koji su s njima povezani.

Tanja Ignjatović, stučnjakinja Autonomnog ženskog centra istakla je da nije bilo ni izvinjenja žrtvama i porodicama, ni nadoknade štete koja je nastala nečinjenjem zaštite, ni lične ni profesionalne odgovornosti za neprofesionalni rad.

- I više od toga, kod nas je moguće da apsolutno svaki profesionalac ima lično tumačenje zakona, pravilnika, protokola, bilo kog dokumenta koji utvrđuje profesionalne obaveze i stručno postupanje - rekla je Tanja Ignjatović.

Iako je to nedopustivo, moguće je da

baš svaki profesionalac u lancu postupanja ispred službenih normi stavi lični stav o tome: šta je nasilje, a šta nije; šta je bezbednosni rizik, a šta nije; šta ne mora da uradi, iako piše da mora; šta može da kaže žrtvi, iako to ne sme da kaže; šta su rešenja za nasilja, iako to nisu; i sve to bez valjanih i potpunih informacija, bez postupka procese, izvan pravila struke, te protivno uputstvima o postupanju.

U odgovoru na negodovanje muških udruženja na izveštaj, **Saša Janković** je rekao da ga je često sramota kako muškarci nisu sposobni da prihvate realnost.

- Verujte da ne pomažete ni na jedan način muškom rodu time što poričete očigledno. Problem je ozbiljan, veliki. Mi godišnje gubimo desetine žena u nasilju. I ako, kao muškarci, želimo da pomognemo i sebi, nećemo to učiniti negiranjem problema kao što nismo učinili ni negiranjem ratnih zločina, time nismo učinili ništa da budu kažnjeni oni koji su učinili ratne zločine prema nama - naglasio je zaštitnik građana.

Saša Janković: Zataškavanje propusta

Ombudsman Saša Janković ukazao je kako dosledno sprovođenje propisa i procedura može bitno da doprinese smanjenju i suzbijanju nasilja i spreči ponavljanje nasilja nad ženama.

- Ne proverava se uvek da li prijavljeni nasilnik ima oružje. Žrtva se upućuje da sama vodi postupke. Nasilje se često kvalificuje kao porodični problem i bračni sukob, pa se ne ispituje. Nije da su naši zakoni loši, nego je osnovni problem nesprovodenje propisa i neodgovornost. Često se propusti zataškavanje.

On je izneo i rezultate istraživanja, koje pokazuju da su podnesene 5.352 prijave za nasilje u porodici, od čega se njih 4.399 odnosilo za nasilje nad ženama.

- U 71 odsto slučajeva ove prijave su okončane usmenim upozorenjem za nasilnike, a samo 25 odsto krivičnih prijava stigle su do faze optuženja - otkrio je Janković.

ŽIVETI BEZ NASILJA

Poruka kikindskih gimnazijalaca

Centar za podršku ženama ostvario je saradnju sa našom Gimnazijom "Dušan Vasiljev" i započeo projekt "Zašto kažeš ljubav, a misliš...". Naziv nam je bio "mističan" i samim tim privlačan. Mladi gimnazijalci su se četiri dana bavili ozbiljnim i aktuelnim temama. Slušajući o rodnoj ravnopravnosti, o svim vrstama nasilja i toleranciji otvorili su nam se novi vidici i stvoreni su čvrsti, lični stavovi. Predava-

nja nisu bila klasična, već smo imali otvoren odnos sa predavačima i slobodno smo mogli da iznosimo svoje mišljenje. Na interesantan način smo saznali mnogo sitnih stvari, koje, primenjujući se u životu, postaju velika dela. Sve naučeno smo prezentovali ostalim učenicima i njihove reakcije su bile veoma pozitivne. **Zaustavi nasilje! Nauči da kažeš "ne"! Poštuj drugačije od sebe!** Ovo su poruke koje vam mi šaljemo i kojim vas pozivamo na učešće u novim, budućim radionicama. Dodi, vidi, pobedi!

Gimnazijalci Nikoleta Morotvanski, Ivana Kuvizić i Ivana Nedin

Marlja Srđić

Svakodnevni prizori iz života, napisi u medijima, izveštaji institucija, istraživanja koja su domaće i međunarodne organizacije sprovode poslednjih godina o stavovima i iskustvu mladih u vezi sa nasiljem (uključujući i nasilje u partnerskim vezama), govore nam da odavno "zvoni na uzbunu".

Mladi se potpuno uklapaju u sliku srpskog društva u kojem je nasilje normalna pojava, prihvatljiv način komunikacije i rešavanja svakodnevnih konflikata.

Organizacija Centar E8 iz Beograda, 2014. godine je u 16 gradova Srbije sprovele istraživanje kojim je obuhvatila **1.461 mladića uzrasta od 14 do 19 godina**.

Rezultati tog istraživanja ukazuju na veoma visok stepen nasilnog ponašanja među mladićima tokom prethodnih godina dana (vidi okvire).

Takođe, nedavno istraživanje o diskriminaciji i rodnjoj ravnopravnosti koje je sprovedla lokalna organizacija "Postpesimisti Kikinde" ispitujući stavove učenika svih gradskih srednjih škola, pokazalo je da srednjoškolci veoma često imaju diskriminatorne stavove prema pripadnicima/cama manjina (etničkih, verskih, seksualnih...) i iskazuju upadljiv „**porodični konzervativizam**“ koji se ogleda u prihvatanju stavova o npr. dominantnoj ulozi muškarca i zabranji abortusa.

Na nalazima istraživanja **prof. dr Nevena Petrušić** (bivša Poverenica za zaštitu ravnopravnosti) u svojoj recenziji kaže:

- Rezultati istraživanja sučavaju nas sa gorkom i zabrinjavajućom istinom – učenici/ce srednjih škola u Kikindi izražavaju visok prag netolerancije prema "drugostii" i različitosti i već su indoctrinirani tradicionalnim, patrijarhalnim stavovima o rodnim ulogama žena i muškaraca.

Imajući u vidu ove i druge podatke, kao i iskustvo u radu **Savetovališta za žene sa**

Mladi o rodnjoj ravnopravnosti

42% mladića smatra da treba razlikovati muške i ženske poslove u domaćinstvu

36% smatra da je muškarac taj koji odlučuje u svojoj kući

33% ispitanička smatra da je kupanje i hranjenje dece obaveza majke

23% mladića smatra da je muškarac taj koji odlučuje o tome kada i kako treba imati seksualne odnose

(Istraživanje Centra E8 iz Beograda sprovedeno 2014. u 16 gradova Srbije i obuhvatilo 1.461 mladića uzrasta od 14 do 19 godina)

Mladi i nasilje u partnerskim vezama

Zašto kažeš ljubav, a misliš...

Program "Sprečimo nasilje u partnerskim odnosima među mladima u Vojvodini" realizovan je u gimnazijama u Novom Sadu i Kikindi sa namerom da omoguće sticanje i prenošenje znanja iz ove oblasti i utiče na promenu stavova među mladima srednjoškolskog uzrasta u Vojvodini

iskustvom nasilja, **Centar za podršku ženama (Kikinda)**, već nekoliko godina razvija programe namenjene deci i mladima, sa ciljem da predupredi različite oblike nasilja i diskriminacije, doprinese razumevanju značaja rodne ravnopravnosti i vaspitanja u duhu tolerancije, prihvatanja različitosti, solidarnosti i brige za one koji se nalaze u posebnom položaju.

Tokom školske 2015/2016. godine, u partnerstvu sa **gimnazijama "Svetozar Marković"** iz Novog Sada i **"Dušan Vasiljev"** iz Kikinde osmišljen je i realizovan program "Sprečimo nasilje u partnerskim odnosima među mladima u Vojvodini" ili, popularnije, "Zašto kažeš ljubav, a misliš..."

Aktivnosti su realizovane u Novom Sadu i Kikindi sa namerom da omoguće sticanje i prenošenje znanja iz ove oblasti i utiče na promenu stavova među mladima srednjoškolskog uzrasta u Vojvodini.

- U obe gimnazije našli smo na otvorenost i podršku rukovodstva, profesora i stručnih radnika (psihologa i pedagoga) i zainteresovanost da radimo na nov i za mlade daleko prihvatljiviji način nego što je to ranijih godina bio slučaj. Naime, opredelili smo se da, koristeći podršku Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu, prvo okupimo i ospesobimo po jednu mešovitu grupu od 10 do 14 vršnjačkih edukatora/ki u svakoj od škola, a da onda njima omogućimo da realizuju radionice sa vršnjacima. Pokazalo se da je taj pristup bio dobar, da su se srednjoškolci zainteresovali i da im je rad sa školskim drugovima i drugarcima kao edukatorima daleko bliži nego da o temi partnerski odnosi, nasilje, ravnopravnost govore nastavnici ili stručnjaci - ističe koordinator programa za mlaude u Centru za podršku ženama, Dušan Vručinić.

Da bi se mlađi zainteresovali za temu, u obe škole (na samom početku projekta) izvedena je **predstava "Nasilje nema opravdanje"** koju već nekoliko godina sa velikim uspehom izvodi **glumački duo Milijana Makević i Marko Marković**. Igraju po tekstu koji je sa grupom psihologa i psihijataru u Salzburgu osmislio poznati glumac i reditelj **Zijah Sokolović**.

Uz korišćenje šesnaest postupaka, za **45 minuta** (koliko traje jedan školski čas)

dvoje glumaca u prostoru učionice mlađoj publici prikazuju **preko 100 oblika nasilja**.

- Neke stvari koje su se u ovom društvu "pustile", na koje se nije reagovalo, dovele su do toga da imamo dečaka u Nišu koji je izvršio samoubistvo, da imamo slučaj Tijane Jurić, da na dnevnom nivou dobijamo informacije o strašnim posledicama porodičnog nasilja. Evo, naprimer - kada smo pripremali predstavu, 2013. godine, pogledalo ju je 60 direktora škola, kako bi im približili našu ideju. Čovek koji je bio organizator događaja pitao nas je "A koliko to vaše traje?" Mi smo rekli

više od **150 puta**, ali da ne bi bilo loše da se ona igra i za roditelje.

- Mislim da sa roditeljima imamo najveći problem, da od njih zapravo kreće sve - kratko je prokomentarisala Milijana.

Profesorka sociologije i građanskog vaspitanja u Gimnaziji "Svetozar Marković", Katarina Gluvić, koja je pomogla da program zaživi u njenoj školi, kaže da naše društvo vapi za širom, organizovanom, sistemskom akcijom u koju će biti uključeni svi.

- I škole, i mediji, i političke elite, i što

NASILE NEMA OPRAVDANJA:
Glumci Milijana Makević i Marko Marković

"45 minuta", a on je odgovorio "Ne može... petnaest". Mislim da je to primer koji govori o stanju stvari kod nas. Vi imate danas škole i direktore škola i neke ljudi koji odlučuju o budućnosti ove zemlje, koji kažu da mi predstavom širim nasilje. Mislim, da to kaže neko u XVI veku ili neko ko živi u šezdesetim godinama, pa kaže da ti ako gledaš filmove sa Žan Klod Vandamom želiš da budeš nasilnik, onda ja moram da kažem "Važi prijatelju, vati se u šezdesetu i onda nikom ništa..." - kaže glumac Marko Marković.

Njegova partnerka, glumica Milijana Makević, kaže da deca odlično prihvataju predstavu u učionici i da su je do sada odigrali

više građana... Svaka priča o nasilju dopire do naše dece. Sve što je dobra poruka protiv nasilja predstavlja podršku da oni, prvo, sami ne postanu nasilni, a onda da prijave nasilje kada se dogodi njima ili nekome njima bliskom.

O svojim motivima da se uključi u rad na ovom polju, **pedagog i omladinski radnik iz Novog Sada** koji se angažovao na pripremi vršnjačkih edukatora i edukatorki, Novak Stanišić, poručuje da je veoma motivisan i rešen da na ovom polju napravi velike promene u svojoj sredini.

- Devojčice i devojke se diskriminu na svakom koraku, samo što to nije uvek vidljivo

Istraživanje o nasilju među mladima

39% ispitanika izjavilo je da je u poslednjih godinu dana primenilo neki oblik fizičkog nasilja prema drugim mlađicima, dok isto toliko njih izjavljuje da su u poslednjih godinu dana pretili ili ponižavali drugog mlađića.

19% mlađica izjavljuje da je u poslednjih godinu dana učestvovao u nasilnom činu kao deo grupe mlađica ili bande

38% ispitanika izjavilo je da je nasilje prema homoseksualcima uvek opravданo

58% ispitanika izjavilo da nije imali druga koji je homoseksualac

6% ispitanika izjavilo je da su u poslednjih tri meseca izvršili neki oblik fizičkog nasilja prema ženama ili devojkama, a 14% njih da su ih vredali ili ponižavali.

(Istraživanje Centra E8 iz Beograda sprovedeno 2014. u 16 gradova Srbije i obuhvatilo 1.461 mlađica uzrasta od 14 do 19 godina)

na prvi pogled. Mnogo toga potiče iz porodice. Međutim, stavovi koji se stiču u porodici se pojačavaju u društvenoj sredini. U školama je potrebno, u okviru nastave različitih predmeta, uvrstiti ovakve teme, ne bi li deca i mlađi u okviru svog formalnog obrazovanja stekli sliki o diskriminaciji i nasilju, znali da im se suprotstave i zatraže pomoći - kaže Stanišić.

Vršnjačka edukatorka iz Novog Sada Katarina Grković, govoreći o svojoj odluci da se uključi u program, ističe da većina govorila da ne podržava nasilje, ali ako ne reaguju, ako ništa ne preuzimaju, onda je to isto kao da nasilje podržavaju.

- Kada ne znamo, ne učimo, mi gajimo predrasude, kao da je lakši život bez znanja. Ljudi se sklanjamaju, ne žele da znaju, strašna je tema, kada objektivno pogledamo. Zato, mislim da sve kreće od znanja o nasilju. Svi treba da znaju što je to i kako reagovati.

Mlađi koji su pohađali edukaciju nose dobre utiske o radu s vršnjacima. Jedna od gimnazijalica primećuje da im je na radionicama malo toga "servirano" kao gotova stvar, već su navođeni da pričaju i zaključuju sami.

Kroz radionice je do sada prošlo više od 500 novosadskih i kikindskih srednjoškolaca, a namera tima CPŽ-a i vršnjačkih edukatora je da do kraja 2016. godine broj obuhvaćenih radionicama dostigne hiljadu.

Iako je ovaj projekat "kap u nepreglednom moru potreba" on bi mogao postati uzor za druge gradove i škole u Vojvodini, a iskustvo tima CPŽ-a i grupa novih vršnjačkih edukatora lako se može širiti kao dobra praksa.

Svi koji bi želeli da se bliže upoznaju sa načinom rada, učešnicima, rezultatima, mogu na <http://media.rtv.rs> pogledati emisiju „Ne nasilju“ koju je Omladinska redakcija Radio-televizije Vojvodine posvetila ovom projektu.

Priredila: Marija Srdić

KIKINDSKE: Kako je veza počela?

S. N.: Upoznali su nas zajednički poznanici, a simpatije su se odmah osetile. Zabavljali smo se osam meseci.

Kada se prvi put pojavilo nasilje?

- Tokom našeg zabavljanja, povremeno je probijala njegova posesivna ljubomora. Nije se to tada činilo kao alarmantno, ali gledajući unazad, iz današnje pozicije, trebalo je da bude.

Da li si, i na koji način reagovala?

- Ja sam tada bila mlađa, svoja, i ljubomora me je čudila, ponekad zabavljala, ali me nije ni na koji način sputavala. Međutim, razgovori o tome su mi postajali sve naporniji i besmisleniji, i to sam mu stavljala do znanja. A onda sam odlučila da tu vezu prekinem, jer me je iscrpljivala i nekako htela da zauzme svoje vreme. Nije tu, međutim, bilo nekih velikih oscilacija, sve do raskida. Tada sam bila u samoj završnici studija na fakultetu. Studiranje se malo odužilo jer sam tokom celih studija radila, i želela sam da konačno diplomiram. Sam raskid je protekao relativno mirno. Posle nekoliko dana, međutim, on se pojavio na mojim vratima, da razgovaramo. Nešto u njegovom glasu i pogledu, neki led, nagnao me je da pokušam da zalupim vrata. Nisam uspela jer ih je on gurnuo i ušao. U tom trenutku bila sam na telefonskoj vezi sa svojim najboljim drugom koji je osetio da mi se raspoloženje promenilo, rekla sam: "On je došao". Pitao me je da li želim da dođe. Rekla sam: "Da." Onda sam svom bivšem dečku ponudila kafu... Časkali smo, ali sam osećala hladnoću niz kičmu. Uplašila sam se, osetila sam da nešto nije normalno.

ISPOVEST S. N. (50 godina)

Izlazak iz košmara

S. N. i njenog druga njen bivši dečko teško ranio u stanu, a potom skočio sa zgrade i preminuo nekoliko dana kasnije. Osvrćući se na te davne dane S. N. kaže da svaka veza treba da ostavi prostora za ličnosti oba partnera, a kada osetite posesivnost, bežite što pre, jer - nema u tome ničeg dobrog.

On je bio neispavan, krvavih očiju, kao napućen. Rekao je da mu je teško i da ne može da zamisli svoj život bez mene, a da će ja imati nekoga. Rekla sma da ja nemam nikoga i da to nije razlog raskida, a on je klimnuo glavom i rekao: "Sada nemaš, znam. Ali, imaćes, a ja to ne mogu da podnesem." Moj drug je stigao, zvonio, ušao. Nas dvoje smo sedeli na sofi u mojoj sobi, on je onda ustao i rekao: "E sad je dosta. Prvo ću tebe, pa nju." Taj metež, to ranjanje i rvanje nikada u životu ne mogu da zaboravim. Ranio nas je oboje, mog druga ozbiljnije. Onda je izašao iz stana i skočio sa prozora u hodniku. Preminuo je nekoliko dana kasnije. Naknadno sam saznašala i da se drogirao. Nisam imala pojma o tome.

Da li si preduzimala neke korake i tražila pomoći? Od koga i kada?

- Pomoći porodice i prijatelja je bila moj oslonac, ali tek naknadno.

Da li si potražila pomoći institucija?

- Nisam. U bolnici su nas smestili u istu sobu na intenzivnoj nez. Imala sam košmare i non-stop mi se prividalo da stoji nadamnom, držeći nož i gorivo: "E, sad je dosta!" A jedna sestra mi je prišla i pitala me, onako, u poverenju: "Maco, hajde priznaj, jesli ti li ga varala?" Nisam tada htela da pijem sredstva za umirenje, nekako sam mislila da je važno da se sama probijem kroz taj užas. Trajalo je dugo, jer su se košmari vraćali. S druge strane, shvatila sam i koliko volim život, koliko su porodica i prijatelji moja velika, jaka i važna podrška.

Nisam tada htela da pijem sredstva za umirenje, nekako sam mislila da je važno da se sama probijem kroz taj užas. Trajalo je dugo, jer su se košmari vraćali. S druge strane, shvatila sam i koliko volim život, koliko su porodica i prijatelji moja velika, jaka i važna podrška.

prijatelji moja velika, jaka i važna podrška. Nekako mi je postalo jasno da se ne treba nervirati za sitnice i da moraš da skupiš snagu da se borиш. Niko nije kriv što postane žrtva nasilja. To ne treba da bude jedino što obeležava nečiji život, ali je svakako zauvek tu.

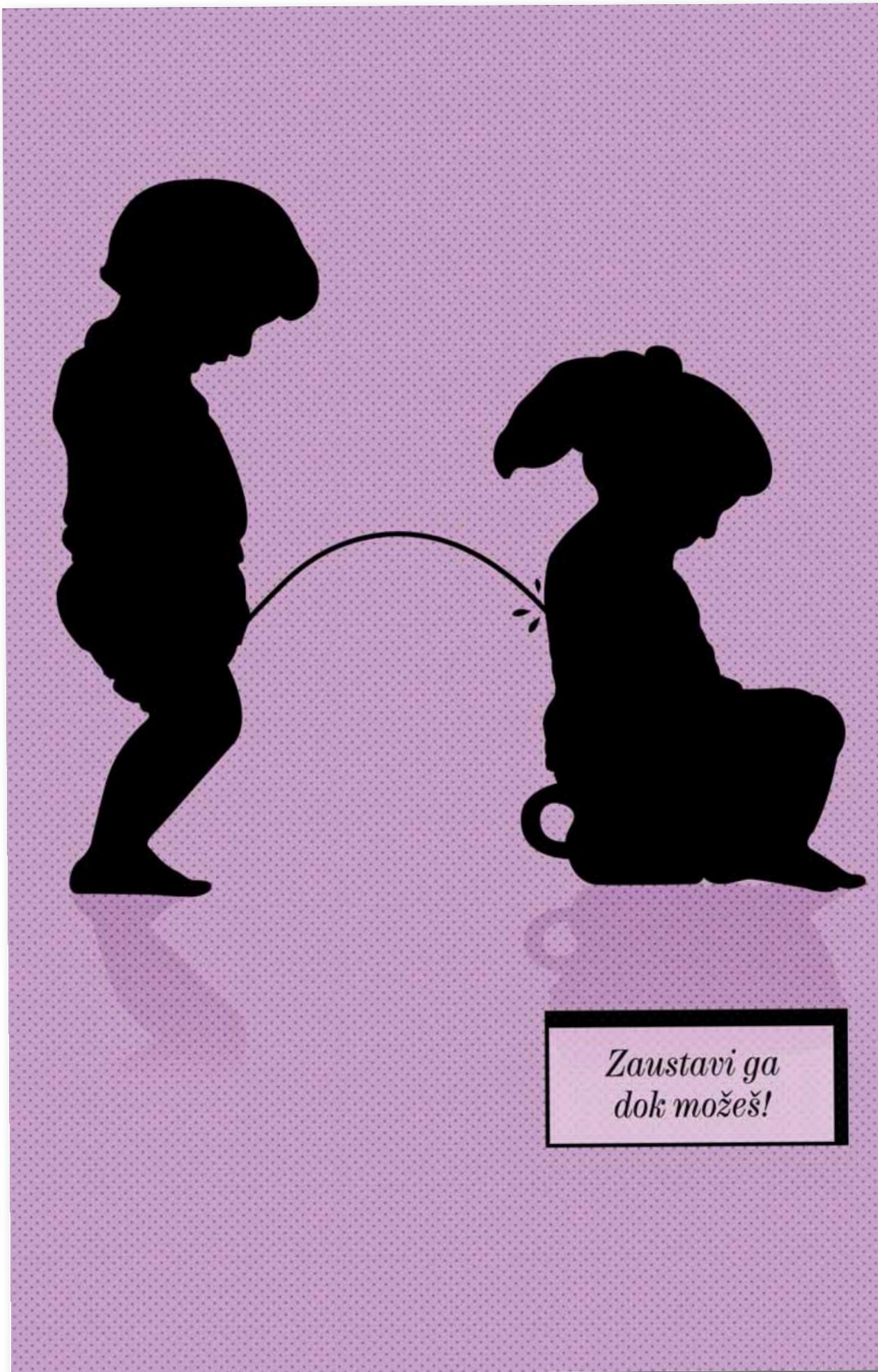
Kako danas gledaš na taj deo svog života?

- Žao mi je što nisam ranije prekinula taj odnos, možda bi se drugačije završilo, a možda sam samo bila okidač nekih unutrašnjih procesa koji su čekali da se dogode.

Šta je tvoja preporuka drugim ženama koje negde, baš danas, trpe nasilje?

- Ni pre toga, a posebno ne nakon ovog iskustva, nisam volela ljubomoru i posesivnost. Govorilo se tada da je ljubomora sastavni deo, dokaz, ljubavi. Nikada u to nisam verovala. Mislim da je ljubomora izraz nesigurnosti, a jaka ljubomora je svakako patologija. Ne treba da ostajemo u vezama u kojima neko želi da nas proguta, stavi pod svoju kožu i sasvim obuzme. Svaka veza treba da ostavi prostora za ličnosti oba partnera. Kada osetite posesivnost, bežite što pre! Nema u tome ničeg dobrog.

Rodna nejednakost

Ukoliko se stvari ne promene i sve ostane isto, devojčica rođena u Srbiji 2016. godine biće deo sledeće statistike

77

godina će živeti

1 od 4

biće nezaposlena žena

1 od 15

biće samohrana majka

1 od 5

biće pogodžena siromaštvo

1 od 2

partner i drugi članovi porodice će je psihički zlostavljati

1 od 5

trpeće fizičko nasilje

4 od 5

biće lišene imovine u korist muških srodnika ukoliko žive na selu

(Istraživanje SeConS)